

**Federaal
Planbureau**
Economische analyses en vooruitzichten

**Instituut
voor de Nationale
Rekeningen**

Economische vooruitzichten 2012

Februari 2012

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

E-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert

Wettelijk Depot: D/2012/7433/8

Disponibile en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	6
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	6
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	8
1.3. Evolutie op de financiële markten	9
1.3.1. Rentevoeten	9
1.3.2. Wisselkoersen	10
1.4. Onzekerheden	10
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	12
2.1. Economische groei	12
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	12
2.3. Bedrijfsinvesteringen	14
2.4. Investerings in woongebouwen	15
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	15
2.6. Voorraadwijzigingen	15
2.7. Uitvoer en invoer	16
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	18
3.1. Binnenlands prijsverloop	18
3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	20
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	20
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	20
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus	22
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	22
4. Arbeidsmarkt	24
Bijlage	28

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector	21
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	22

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van de wereldhandel.....	6
Figuur 2	Economic sentiment indicator eurozone	6
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume.....	7
Figuur 4	Kwartaalverloop van het bbp in volume.....	8
Figuur 5	Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten	9
Figuur 6	Renteverschillen op overheidsobligaties t.o.v. Duitsland	10
Figuur 7	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume.....	12
Figuur 8	Particuliere consumptie in volume	13
Figuur 9	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote.....	13
Figuur 10	Bedrijfsinvesteringen in volume	14
Figuur 11	Investeringsquote en rendabiliteit van de ondernemingen.....	14
Figuur 12	Investeringen in woongebouwen in volume	15
Figuur 13	Uitvoer van goederen en diensten.....	16
Figuur 14	Inflatie: verloop op kwartaalbasis.....	18
Figuur 15	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	19
Figuur 16	Ontwikkeling van de loonquote	23
Figuur 17	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector.....	24
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	26
Figuur 19	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	27

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 2 van de Nationale rekeningen 2010 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen'), alsook met de voornaamste aggregaten tot het derde kwartaal van 2011 en met de bbp-flashraming voor het vierde kwartaal.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensusvooruitzichten (Consensus Economics) en kwartaalramingen van de wereldgoederenhandel die opgesteld werden door het Nederlandse Centraal Planbureau. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van eind januari. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 9 februari 2012.

H. Bogaert

Commissaris van het Federaal Planbureau

R. Massant

Voorzitter van de Raad van Bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,8	2,5	0,8	-0,1
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,8	0,2	0,9	0,9
Bruto vaste kapitaalvorming	-8,1	-0,7	5,4	0,7
Totaal van de nationale bestedingen	-2,4	1,2	2,1	0,3
Uitvoer van goederen en diensten	-11,2	9,9	5,0	0,5
Invoer van goederen en diensten	-10,7	8,7	5,4	0,7
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,5	1,1	-0,2	-0,2
Bruto binnenlands product	-2,8	2,3	1,9	0,1
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	-0,1	2,2	3,5	2,7
Gezondheidsindex	0,6	1,7	3,1	2,7
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	2,9	-0,5	1,2	-1,0
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	18,4	16,2	16,5	15,7
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-7,6	37,0	56,2	6,4
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard, jaargemiddelde)	7,9	8,3	7,2	7,5
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-1,7	1,5	-0,4	-1,0
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	139,3	132,7	139,2	131,5
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	1,2	0,8	1,4	0,9
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	3,9	3,4	4,2	3,8

Samenvatting

Sinds de zomer van 2011 wordt de ontwikkeling van de Europese conjunctuur in grote mate bepaald door het verloop van de schulden crisis en de aanpak ervan door de Europese beleidsmakers. Het wantrouwen van de financiële markten tegenover de financiële situatie van een aantal lidstaten en de vrees voor een nieuwe bankencrisis bereikten in het najaar een hoogtepunt. De aanslepende crisis woog sterk op ondernemers- en consumentenvertrouwen. Samen met het restrictieve begrotingsbeleid van de lidstaten en de hoge olieprijs zou dat in de eurozone leiden tot een negatieve bbp-groei in het vierde kwartaal van 2011 en het eerste kwartaal van 2012.

Sinds het begin van 2012 zijn de spanningen op de geld- en obligatiemarkten in de meeste eurolanden wat afgenomen, o.m. dankzij de bijkomende kredietverstrekking van de ECB aan de banken. Mede daardoor lijkt het Europees bbp stilaan uit te bodemen, getuige het prille herstel van een aantal vertrouwensindicatoren. In de veronderstelling dat de schulden crisis niet heropflakert, zou de economische activiteit in de eurozone als geheel licht aantrekken vanaf het tweede semester. Niettemin impliceert dat op jaarbasis een negatieve bbp-groei van -0,3 %, wat een fors neerwaartse herziening betekent t.o.v. onze septembervooruitzichten (1,2 %).

Bovenstaand scenario blijft uitermate onzeker, met hernieuwde onrust op de financiële markten als voornaamste risico. Dat zou de financieringskosten van de overheden opdrijven, de kapitaalpositie van de banken aantasten en tot algemeen vertrouwensverlies leiden. In een dergelijk scenario komt het geleidelijk herstel van de Europese economieën in het gedrang, wat zou resulteren in een groter dan voorziene terugval van de economische activiteit in 2012.

De Belgische economie zette in het eerste kwartaal van 2011 nog een sterke groeiprestatie neer (0,9 %), maar koelde daarna sterk af in navolging van de internationale conjunctuur. In het tweede kwartaal werd nog een bescheiden groei opgetekend (0,3 %), maar de economische activiteit viel licht terug in de tweede jaarhelft. Op jaarbasis kwam de economische groei daardoor uit op 1,9 %.

De kwartaalgroei van de Belgische economie zou in 2012 uiterst bescheiden blijven, dit tegen de achtergrond van een Europese conjunctuur die slechts geleidelijk herneemt en van de reeds genomen besparingsmaatregelen van de federale overheid. De economische activiteit zou zich stabiliseren in het eerste kwartaal en vervolgens een lichte, uitvoergeleide groei laten optekenen (tot 0,2 % in het vierde kwartaal). Op jaarbasis blijft de economische groei in 2012 beperkt tot 0,1 %.

De Belgische uitvoer nam in het eerste kwartaal van 2011 nog fors toe. Door de tegenvallende ontwikkeling van de buitenlandse afzetmarkten daalde de uitvoer in de rest van het jaar. In de loop van 2012 zou de uitvoer geleidelijk hernemen, maar door een ongunstig startpunt zou de jaargroei slechts 0,5 % bedragen, t.o.v. 5 % in 2011. Het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans wordt in 2011 en 2012 sterk aangetast door de hoge olieprijs en de beperkte uitvoergroei. Dat resulteert in een lopend tekort van 1 % van het bbp in 2012.

Het reëel beschikbaar gezinsinkomen nam in 2011 toe met 1,2 %. De koopkrachtontwikkeling werd ondersteund door de toename van de werkgelegenheid en de relatief beperkte stijging van het netto-

bedrag aan personenbelastingen (als gevolg van een versnelde inkohiering). Het aangetaste consumentenvertrouwen deed de spaarquote oplopen tot 16,5 %, waardoor de groei van de particuliere consumptie beperkt bleef tot 0,8 %. De koopkracht zou in 2012 afnemen (-1 %), gelet op de zwakke conjunctuur en de recente begrotingsmaatregelen. Bovendien heeft de versnelde inkohiering een sterk opwaarts effect op het nettobedrag aan personenbelastingen in 2012. De daling van de particuliere consumptie blijft beperkt (-0,1 %) doordat de inkomensdaling opgevangen wordt door een terugval van de spaarquote.

De investeringen van de ondernemingen zetten nog tot midden 2011 een sterke groeiprestatie neer. Door de stevige economische groei verbeterde de rendabiliteit van de ondernemingen en lag de industriële capaciteitsbezettingsgraad in de eerste helft van 2011 boven zijn langetermijngemiddelde. Dankzij dat sterke eerste semester kwam de jaargroei van de bedrijfsinvesteringen in 2011 uit op 8,8 %, ook al daalde de investeringsactiviteit in de tweede jaarhelft door de tegenvallende afzetperspectieven. In de loop van 2012 zouden de bedrijfsinvesteringen licht aantrekken in lijn met de economische activiteit, maar blijft hun jaargroei beperkt tot 0,9 %.

Na een korte herstelbeweging in 2010 schroefden de gezinnen hun investeringen in woongebouwen in 2011 fors terug (-3,7 %). De gunstige effecten van de tijdelijke btw-verlaging – voor projecten ingediend vóór april 2010 – doofden immers uit, de hypothecaire tarieven stegen geleidelijk en de economische onzekerheid tastte het vertrouwen van de gezinnen aan. In 2012 zorgen die factoren, samen met de ongunstige koopkrachtontwikkeling, voor een verdere terugval van de woningbouw (-3,2 %).

De volumegroei van de overheidsconsumptie zou beperkt blijven tot 0,9 % in 2012. De overheidsinvesteringen zouden daarentegen met bijna 12 % toenemen als gevolg van de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van dit najaar en van de investeringen van de federale overheid.

In de loop van 2010 en tijdens de eerste helft van 2011 nam de binnenlandse werkgelegenheid aanzienlijk toe. Die gunstige evolutie verklaart de sterke netto-toename van de werkgelegenheid met gemiddeld 56 200 personen in 2011. Door de zwakke conjunctuur viel de jobcreatie midden vorig jaar echter stil. In de loop van dit jaar zou ze slechts licht hernemen en bijgevolg beperkt blijven tot gemiddeld 6 400 personen in 2012. Ongeveer een kwart van de netto-werkgelegenheidscreatie tijdens de jaren 2011-2012 is toe te schrijven aan een verdere toename van het aantal dienstenchequebanen.

De werkgelegenheid nam in 2011 sterker toe dan de beroepsbevolking, waardoor het aantal werklozen gemiddeld met ruim 26 000 afnam. Hun aantal zou dit jaar echter toenemen met 19 400. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad stijgt daardoor van 7,2 % in 2011 tot 7,5 % in 2012.

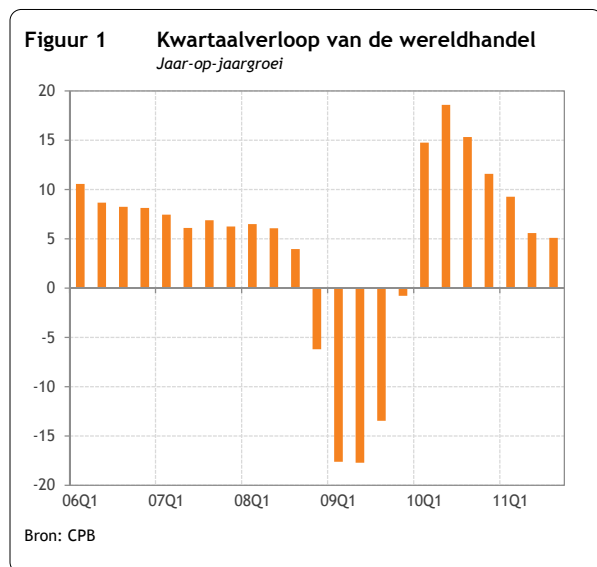
De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van de jaar-op-jaargroei van het indexcijfer van de consumptieprijzen, liep in 2011 op tot gemiddeld 3,5 %. Die inflatieversnelling was grotendeels toe te schrijven aan de prijsstijgingen voor energieproducten als gevolg van de duurder aardolie. Bovendien hadden de hogere grondstoffenprijzen met enige vertraging een opwaarts effect op de prijzen van andere goederen en diensten, waardoor ook de onderliggende inflatie aantrok.

De Brentolieprijs noteert momenteel onder zijn piekniveau van eind april 2011 en zou volgens de huidige termijnmarktnoteringen verder afbrokkelen. Bijgevolg zouden de consumptieprijzen voor energieproducten in 2012 minder sterk toenemen dan vorig jaar. Anderzijds zou de onderliggende inflatie dit jaar aantrekken tot gemiddeld 2,2 % (t.o.v. 2 % in 2011) en zouden enkele begrotingsmaatregelen een opwaarts effect hebben op de inflatie van 0,2 procentpunt. Al bij al zou de consumptieprijsinflatie dit jaar licht afkoelen tot gemiddeld 2,7 %.

De toename van de gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van benzine en diesel, zou eveneens 2,7 % bedragen. De spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (119,62) zou overschreden worden in oktober 2012.

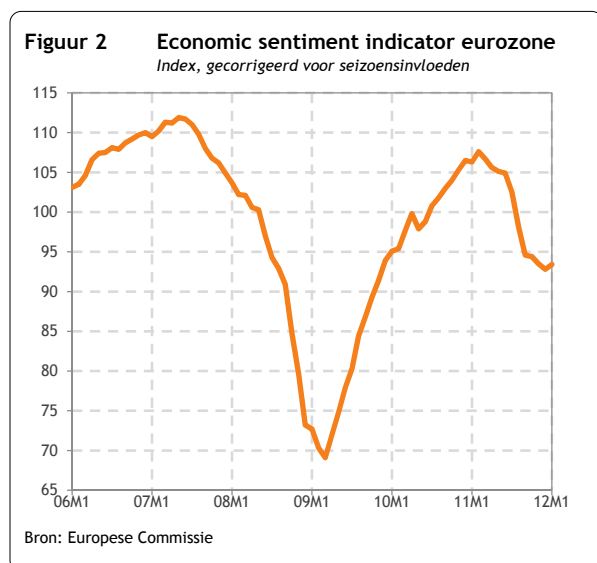
1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

De wereldeconomie kende een sterke groei van midden 2009 tot het eerste kwartaal van 2011, maar vertraagde daarna sterk door o.m. de hoge grondstoffenprijzen, de tragere groei van de opkomende economieën (als gevolg van monetaire verstrakking) en vooral de onrust op de financiële markten over de Europese schuldencrisis. Die tastte het consumenten- en producentenvertrouwen sterk aan. Het groeiprofiel van de wereldeconomie wordt ook weerspiegeld in de evolutie van de wereldhandel (zie figuur 1), hoewel die laatste doorgaans gekenmerkt wordt door meer uitgesproken bewegingen.

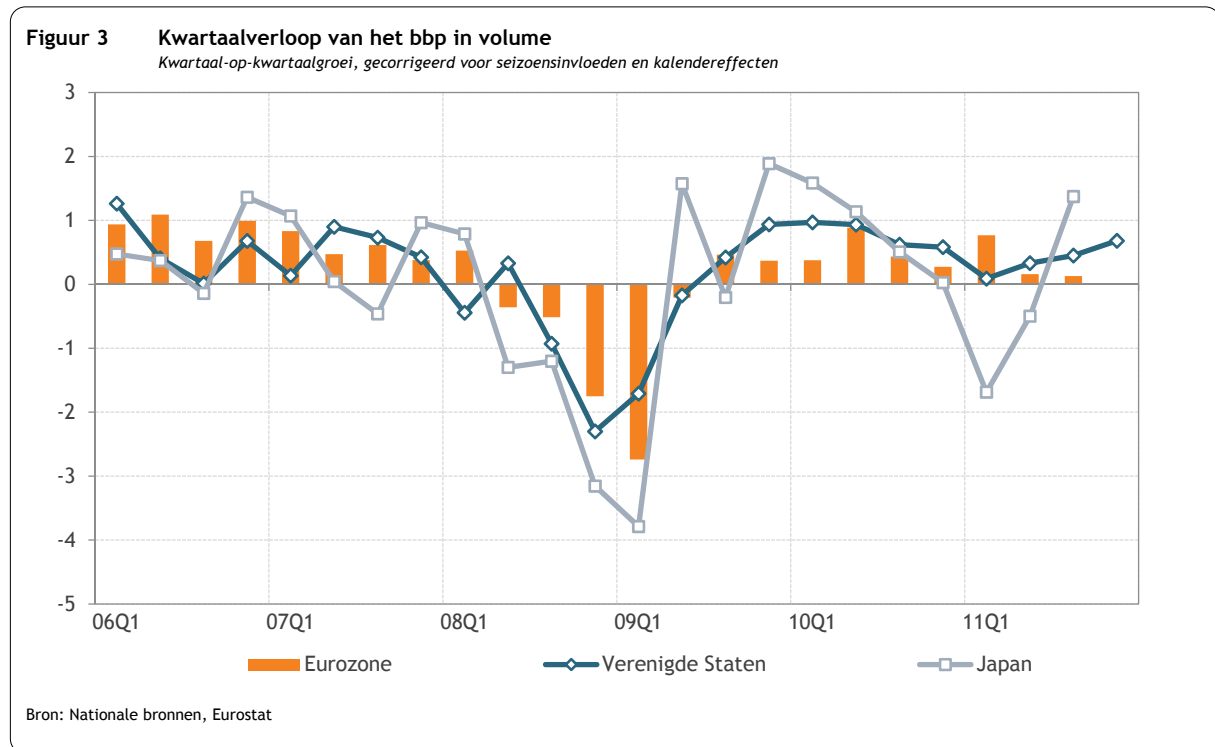
De Amerikaanse economie groeide bijzonder traag in de eerste helft van 2011. Dat was vooral toe te schrijven aan de zwakke groei van de particuliere consumptie, die gedrukt werd door de oplopende inflatie, de hoge werkloosheid, schuldafbouw en vermogensverliezen. In de tweede jaarhelft trok de economische groei echter aan dankzij de particuliere consumptie, de bedrijfsinvesteringen en de investeringen in woongebouwen. Op jaarbasis leverden de overheidsconsumptie en de voorraadvorming een negatieve bijdrage tot de economische groei in 2011 (1,7 %). Dit jaar zou de bbp-groei, vooral geruggesteund door de investeringen, ongeveer 0,5 % per kwartaal bedragen en op jaarbasis uitkomen op 2,2 %. Dat cijfer ligt aanzienlijk hoger dan de groeivoorzichten voor de andere westerse economieën.

De economische activiteit in de eurozone nam nog sterk toe in het eerste kwartaal van 2011 (0,8 %) onder impuls van de investeringen en de uitvoer, maar de groei viel sterk terug in het tweede (0,2 %) en het derde kwartaal (0,1 %). Meerdere factoren liggen aan de oorsprong van die afkoe-ling: de hoge olieprijs, besparingsmaatregelen, de tragere groei van de opkomende economieën en vooral de aanslepende schuldencrisis en de ermee gepaard gaande onrust op de financiële markten. Die onrust tastte ook het vertrouwen van de ondernemers en de consumenten sterk aan, wat zou resulteren in een negatieve bbp-groei

¹ De in dit hoofdstuk vermelde jaargroecijfers voor het bbp in 2012 zijn gebaseerd op consensusvoorzichten van Consensus Economics (januari 2012).

in het vierde kwartaal van 2011 en het eerste kwartaal van 2012. Sedert begin 2012 is de situatie op de financiële markten echter verbeterd (zie paragraaf 1.3). In de veronderstelling dat de schuldencrisis niet opnieuw verergert, kan de economische activiteit in de eurozone licht aantrekken in de tweede jaarhelft, mede dankzij de afkoelende inflatie en de eurodepreciatie, die het herstel van de Europese uitvoer kan ondersteunen. Niettemin impliceert dat een negatieve bbp-groei op jaarbasis (-0,3 %, tegenover 1,7 % in 2011). De economische situatie voor de verschillende lidstaten blijft zeer uiteenlopend: terwijl Duitsland nog een licht positieve groei zou boeken, kampen de landen die het sterkst door de schuldencrisis getroffen worden met een diepe recessie.

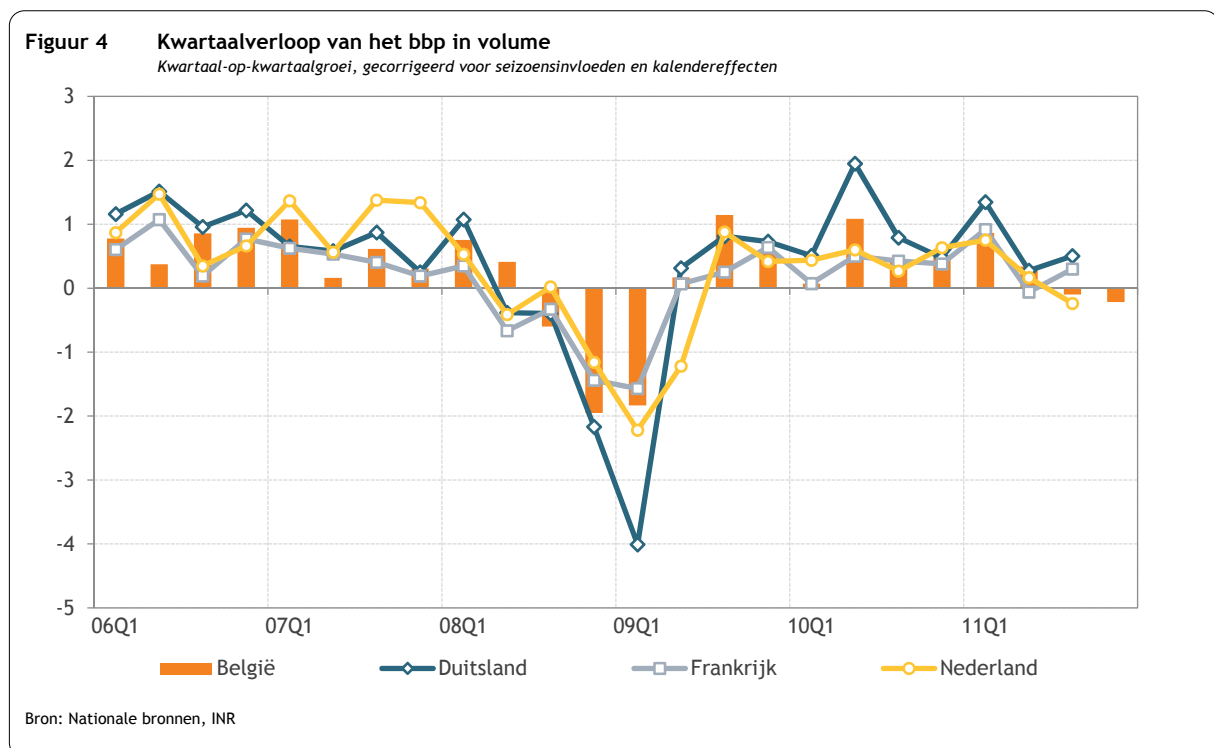

De Japanse economie kromp fors in de eerste jaarhelft (gemiddeld 1,1 % per kwartaal) als gevolg van de tsunami en de nucleaire ramp die een deel van de productiecapaciteit vernietigden, tot stroompannes leidden en zo de uitvoer, de consumptie en de investeringen drukten. Het heropstarten van de productielijnen en de wederopbouw resulteerden in een positieve groei in de tweede jaarhelft. Terwijl de binnenlandse vraag fundamenteel zwak blijft, zou de uitvoer in de tweede helft van 2012 aan kracht winnen door een aantrekkende invoervraag van zijn handelspartners (China, de VS en Europa). Op jaarbasis zou de Japanse economische groei uitkomen op 1,9 %, na een krimp van 0,8 % in 2011.

Ook de Chinese economische groei vertraagde in de loop van 2011. Die afkoeling werd door de Chinese autoriteiten beoogd om de hoge inflatie te bestrijden en om de vastgoedzeepbel te bedwingen. De afkoeling lijkt zich echter sterker door te zetten dan gepland, waardoor de monetaire politiek sinds eind vorig jaar terug werd versoepeld. Al bij al zou de groei van de Chinese economie vertragen van 9,3 % in 2011 tot ongeveer 8,5 % in 2012.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

Net als Duitsland, Frankrijk en Nederland kende België nog een sterke economische groei in het eerste kwartaal van 2011, maar nadien vertraagde de ontwikkeling van de economische activiteit. Wanneer het tweede en het derde kwartaal samen worden beschouwd, leverde de Belgische economie een gelijkaardige groeiprestatie als Frankrijk en Nederland (gemiddelde kwartaalgroei van ongeveer 0,1 %), maar deed de Duitse economie het beduidend beter (gemiddeld 0,4 %). In jaar-op-jaartermen lag het Duitse bbp 2,6 % hoger in het derde kwartaal van 2011 tegenover 1,6 % voor België, 1,5 % voor Frankrijk en 1,3 % voor Nederland. In het vierde kwartaal daalde de Belgische economische activiteit met 0,2 %, maar ook bij onze belangrijkste handelspartners werd een krimp verwacht bij het afsluiten van deze vooruitzichten.

Na vijf kwartalen van uitzonderlijk sterke groei (gemiddeld 1 %) kende de Duitse economie een aanzienlijke groeivertraging in het tweede (0,3 %) en het derde kwartaal (0,5 %) van 2011. Dat was vooral te wijten aan de zwakke groei van de investeringen en van de particuliere consumptie. Samen met de slabakkende wereldhandel heeft dat in het laatste kwartaal van 2011 vermoedelijk geleid tot een negatieve bbp-groei. Toch zou de Duitse economie snel weer aanknopen met positieve kwartaalgroecijfers. De Duitse werkloosheidsgraad bevindt zich op het laagste niveau sinds 1991 (5,5 %), terwijl de hoge capaciteitsbezettingsgraad wijst op de nood aan uitbreidingsinvesteringen. Bovendien zou de groei in de tweede jaarhelft ook ondersteund worden door het aantrekken van de buitenlandse vraag. Op jaarbasis zou de bbp-groei 0,5 % bedragen, na 3 % in 2011.

De Franse economie kende een zigzagpatroon in 2011. Na een robuust eerste kwartaal (0,9 %) volgde een bescheiden bbp-daling (-0,1 %) die vooral te wijten was aan een forse daling van de particuliere consumptie door het schrappen van de schrooptremie. In het derde kwartaal trok de groei weer aan (0,3 %) doordat de gezinsuitgaven terug opveerden. De vertrouwensindicatoren, die aanzienlijk daal-

den in 2011, bodemden recent uit en lijken te wijzen op een korte, bescheiden recessie. In de tweede jaarhelft zou de economische groei terug aantrekken dankzij de daling van de inflatie, de lage interestvoeten en de herneming van de buitenlandse vraag. Op jaarbasis zou het bbp dit jaar stagneren t.o.v. een groei van 1,6 % in 2011.

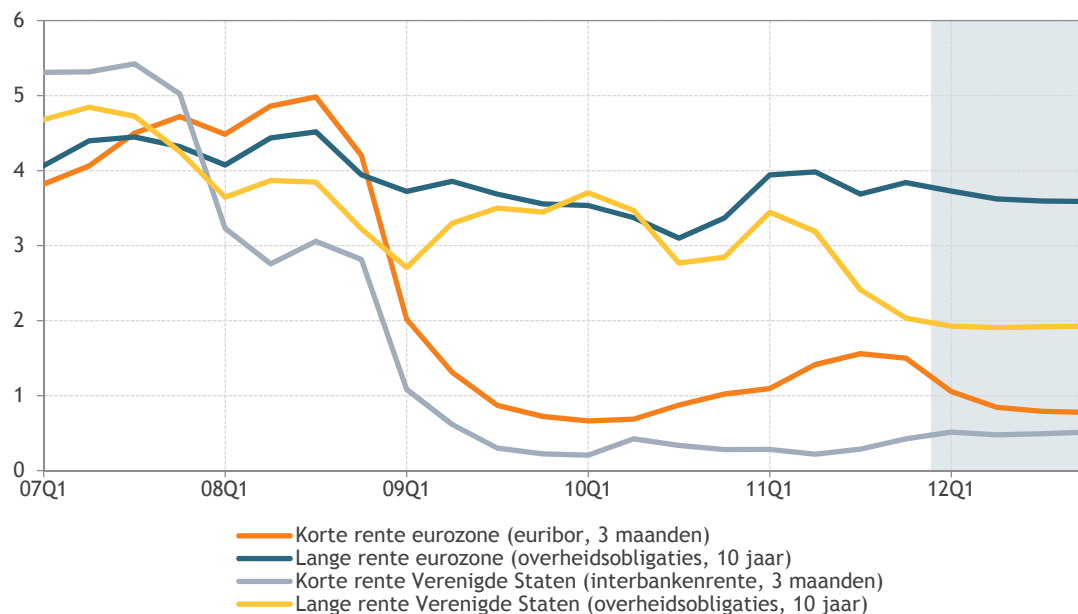
In Nederland werd een sterke groeivertraging opgetekend in het tweede kwartaal en een krimp in het derde kwartaal. Ook in het laatste kwartaal van vorig jaar wordt op een negatieve bbp-groei gerekend. De koopkracht stond onder druk van een relatief lage loongroei, een stijgende inflatie en een aanzienlijke verhoging van de zorgpremie. Ook in 2012 zou de koopkracht verder dalen. Door de lage capaciteitsbezettingsgraad zullen ook de investeringen niet bijdragen tot de economische groei. De Nederlandse economie zou in de loop van het jaar een uitvoergeleide herneming kennen, maar het bbp zou op jaarbasis toch dalen (-0,3 %) t.o.v. een toename van 1,4 % in 2011.

1.3. Evolutie op de financiële markten

1.3.1. Rentevoeten

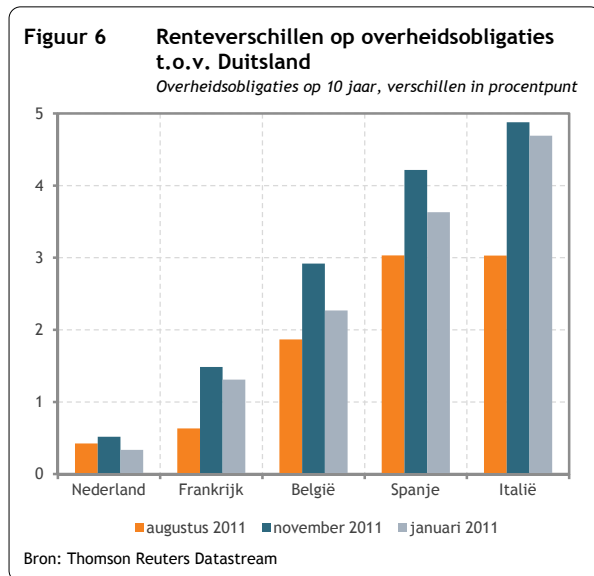
De Europese centrale bank verlaagde de beleidsrente twee keer op het einde van vorig jaar (tot een niveau van 1 %). Bovendien stelde ze in december een omvangrijk bedrag aan goedkope kredieten ter beschikking van de Europese banken voor een periode van drie jaar. Daardoor kunnen ze niet alleen kredieten blijven geven aan de consumenten en de bedrijven, maar ook overheidspapier kopen van de eurolanden en deels aan hun eigen financieringsbehoeften voldoen. De actie heeft de vrees voor een nieuwe bankencrisis teruggedrongen en daardoor de spanningen op de financiële markten doen afnemen. Dit jaar zou een gelijkaardige ECB-interventie plaatsvinden en ook verdere renteverlagingen lijken waarschijnlijk.

Figuur 5 Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten
Kwartaalgemiddelden in procent

Bron: Thomson Reuters Datastream, INR

De Amerikaanse centrale bank houdt de beleidsrente onveranderd tussen 0 en 0,25 %. De Fed gaf eind vorig jaar aan dat die rente tot eind 2014 dicht bij 0 % zou blijven. Bovendien voerde ze een operatie uit waarbij kortlopend overheidspapier werd verkocht en langlopende obligaties gekocht om de lange rente te drukken. Samen met de nog steeds grote risico-aversie op de financiële markten bleef de Amerikaanse langetermijnrente daardoor bijzonder laag ondanks het aantrekken van de economische groei in de tweede helft van 2011.

De Europese langetermijnrente schommelde in de loop van 2011 tussen 3,5 % en 4 %, maar dat gemiddelde verbergt enorme verschillen tussen de landen. De langetermijnrente van de probleemlanden liep sterk op in de maand november (tot boven 7 % in Italië en boven 6 % in Spanje), terwijl de Duitse langetermijnrente een laagterecord bereikte (1,8 %). Ook voor de overheidsobligaties van andere eurolanden steeg het rentever verschil met Duitsland (in België tot ruim 350 basispunten). Sinds de ECB-operatie in december namen de spanningen duidelijk af op de obligatiemarkten, wat zich vertaalde in aanzienlijk lagere renteniveaus.

1.3.2. Wisselkoersen

In de eerste helft van vorig jaar apprecieerde de euro t.o.v. de Amerikaanse dollar door de relatief zwakke Amerikaanse economische groei. In de tweede jaarhelft deed zich het omgekeerde voor. Bovendien zochten de beleggers hun toevlucht tot de dollar door een gestegen wantrouwen als gevolg van de eurocrisis. De euro verloor toen ook aanzienlijk terrein t.o.v. de meeste andere munten met uitzondering van de Zwitserse frank en de Oost-Europese munten. Op basis van de termijnmarktnoteringen zou de euro niet verder depreciëren in de loop van 2012, maar door het lage startpunt zou de nominale effectieve wisselkoers voor België (de gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners gewogen op basis van hun aandeel in de Belgische uitvoer) op jaarbasis 0,8 % lager uitkomen in 2012.

1.4. Onzekerheden

Meerdere factoren kunnen de bovenstaande groeivoorzichten voor de eurozone in het gedrang brengen. Het voornaamste risico bestaat in een hernieuwde onrust op de financiële markten. Dat zou de financieringskosten van de overheden opdrijven, de kapitaalpositie van de banken aantasten en tot een algemeen vertrouwensverlies leiden. In een dergelijk scenario komt het geleidelijk herstel van de Europese economieën in het gedrang, wat zou resulteren in een groter dan voorziene terugval van de economische activiteit in 2012.

De hier voorgestelde vooruitzichten houden rekening met een stabilisering van de olieprijs op een hoog niveau. Bijkomende prijsstijgingen zouden de mondiale economische groei kunnen afremmen door hogere productiekosten en door een verlies aan koopkracht.

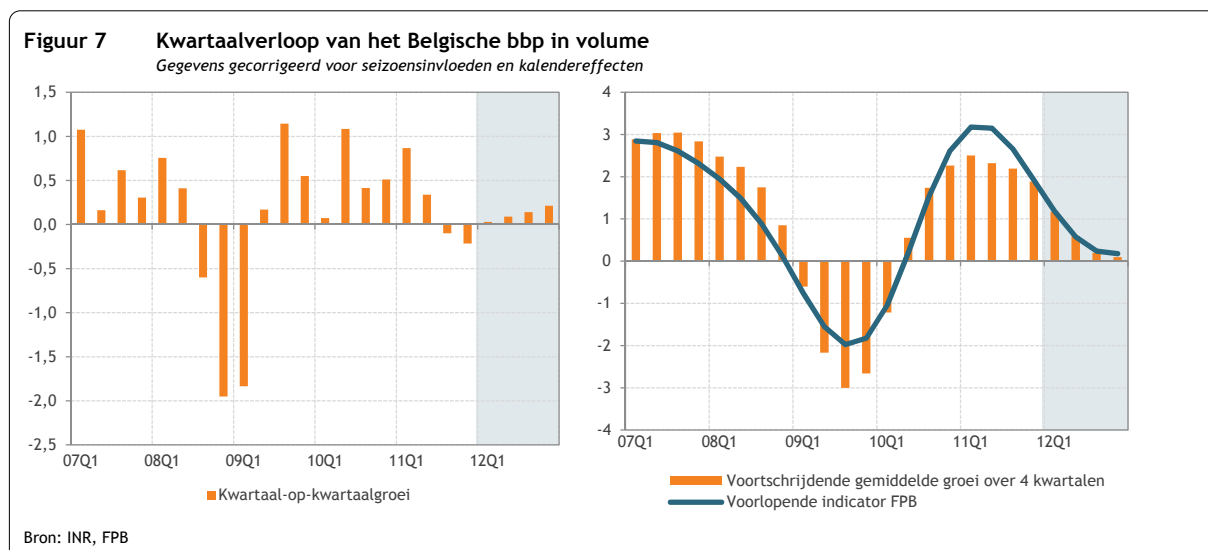
Het voornaamste opwaarts risico bestaat in een sterker dan verwachte herneming van de wereldeconomie in de loop van 2012 onder impuls van het soepel monetair beleid. Ook in een aantal eurolandenlanden lijkt het bbp momenteel uit te bodemen, getuige het prille herstel van een aantal vertrouwensindicatoren. Een meer uitgesproken dynamiek van de investeringen en van de particuliere consumptie kan in die landen bijgevolg niet uitgesloten worden.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

De Belgische economische groei zette in het eerste kwartaal van 2011 nog een sterke prestatie neer (0,9%), maar koelde daarna sterk af in navolging van de internationale conjunctuur. In het tweede kwartaal werd nog een bescheiden groei opgetekend (0,3%), maar de economische activiteit viel licht terug in de tweede jaarhelft. Op jaarbasis kwam de economische groei uit op 1,9%.

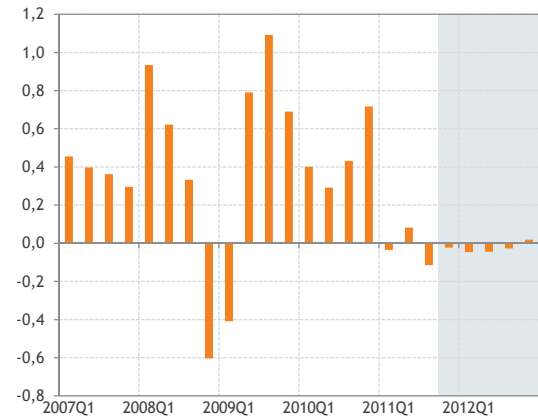
De kwartaalgroei van de Belgische economie zou in 2012 uiterst bescheiden blijven, dit tegen de achtergrond van een Europese conjunctuur die slechts geleidelijk herneemt en van de reeds genomen besparingsmaatregelen van de federale overheid. De economische activiteit zou zich stabiliseren in het eerste kwartaal en vervolgens een lichte, uitvoergeleide groei laten optekenen (tot 0,2% in het vierde kwartaal). Op jaarbasis blijft de economische groei in 2012 beperkt tot 0,1%.

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Het reëel beschikbaar gezinsinkomen nam in 2011 toe met 1,2%. De koopkrachtontwikkeling werd ondersteund door de toename van de werkgelegenheid, door het inkomen uit vermogen en door een relatief beperkte stijging van het totaalbedrag aan personenbelastingen. De versnelde inkohiering tijdens de tweede helft van 2011 (aanslagjaar 2010) zorgde immers voor een aanzienlijk hoger bedrag aan terugbetalingen aan de particulieren. Het consumentenvertrouwen stabiliseerde zich aanvankelijk op een hoog niveau, maar viel sterk terug in de tweede helft van 2011 door ongerustheid over de economische situatie in België (mede als gevolg van de eurocrisis) en door de vrees voor een werkloosheidstoename. Het aangetaste consumentenvertrouwen deed de spaarquote oplopen tot 16,5%, waardoor de toename van de particuliere consumptie op jaarbasis beperkt bleef tot 0,8%. Dat groei-cijfer wordt volledig verklaard door een positief overloopeffect uit 2010, want op kwartaalbasis stagneerde de particuliere consumptie in de loop van 2011.

Figuur 8 Particuliere consumptie in volume
Kwartaal-op-kwartaalgroei, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

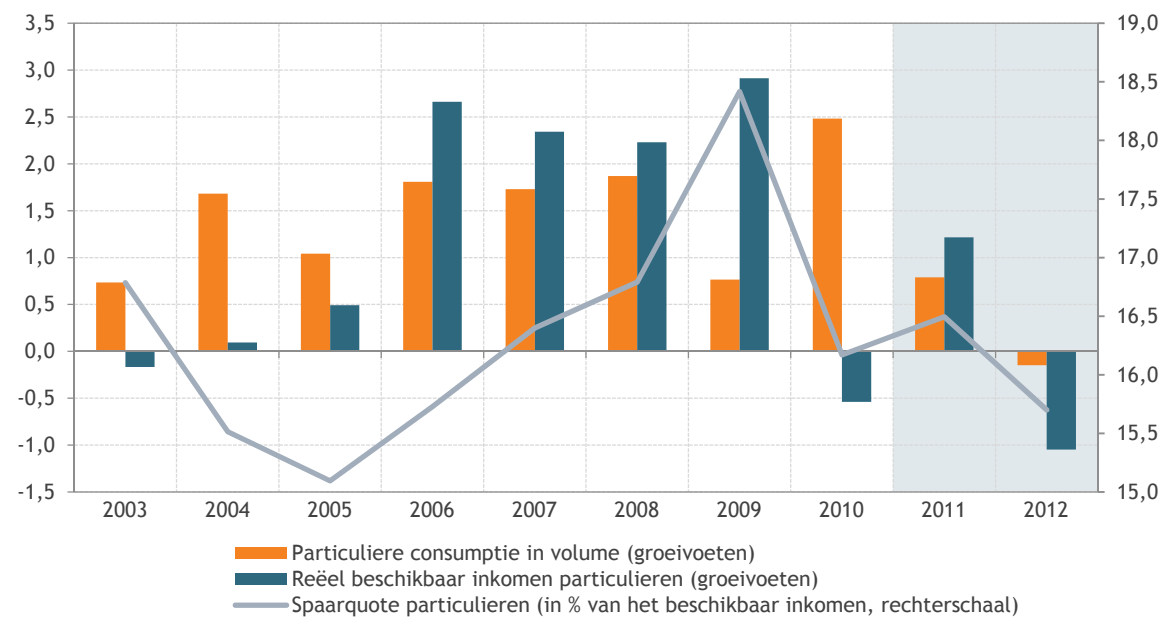

Bron: INR, FPB

Ondanks een nog steeds aanzienlijke inflatie, zou de koopkracht van de lonen en de uitkeringen in 2012 behouden blijven dankzij de indexering, die met enige vertraging reageert op de hoge inflatie van 2011. De indexering van de lonen in de overheidssector en van de uitkeringen stemt ongeveer overeen met de inflatie, terwijl de loonindexering in de marktsector de inflatie overtreft². Toch zou het reëel beschikbaar inkomen in 2012 afnemen met 1 % door de zwakke conjunctuur (die de werkloosheid doet oplopen) en door een daling van het inkomen uit vermogen in reële termen. Daarnaast remmen de recente begrotingsmaatregelen de toename van de sociale uitkeringen af en

verhogen ze de belastingen op inkomen en vermogen. Ten slotte heeft de versnelde inkohiering in 2011 een sterk opwaarts effect op de groeivoet van de betaalde personenbelastingen in 2012³. De particuliere consumptie houdt al bij al nog goed stand (-0,1 %) doordat de inkomensdaling opgevangen wordt door een terugval van de spaarquote.

Figuur 9 Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote

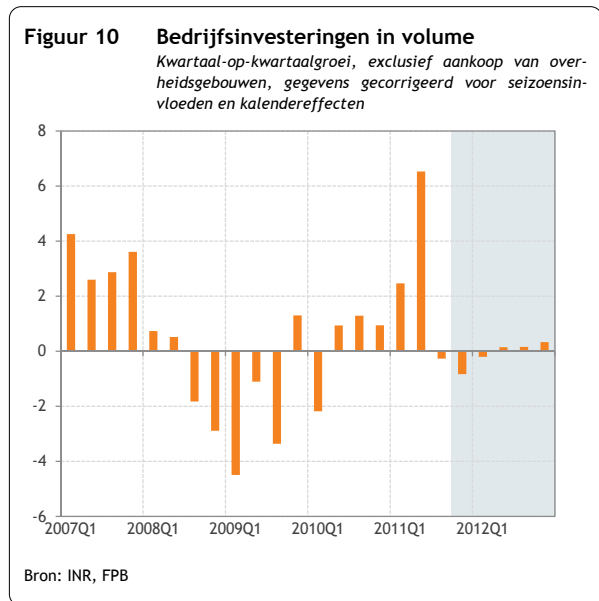
Bron: INR, FPB

² Zie tabel B.4 in de bijlage.

³ In de veronderstelling dat het tempo van inkohieren in 2011 wordt gehandhaafd in de daaropvolgende jaren, heeft het hogere bedrag aan terugbetalingen in 2011 een eenmalig karakter. Daardoor speelt een aanzienlijk niveau-effect: de groeivoet van het nettobedrag aan betaalde personenbelasting vertraagt sterk in 2011, maar versnelt aanzienlijk in 2012.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

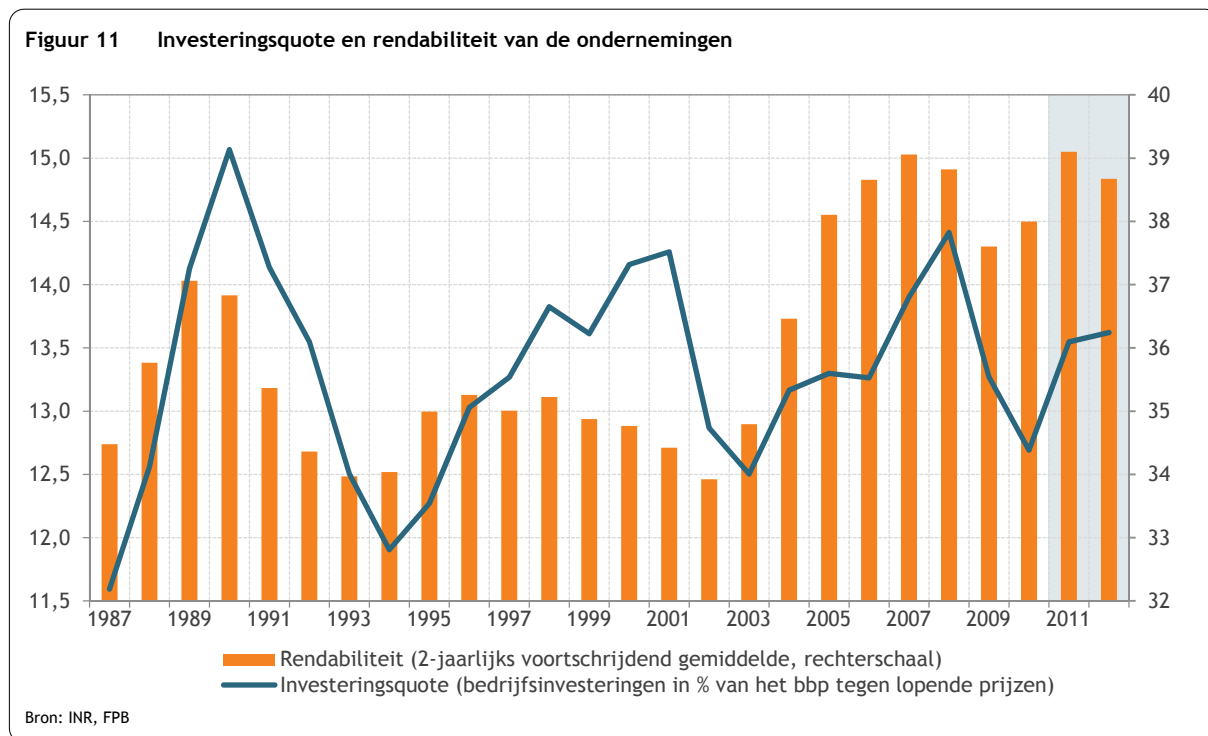
De investeringen van de ondernemingen zetten in de loop van 2010 en vooral in de eerste helft van 2011 een sterke groeiprestatie neer. Door de stevige economische groei verbeterde de rendabiliteit van

de ondernemingen, herstelde het ondernemersvertrouwen⁴ zich en lag de industriële capaciteitsbezettingsgraad in de tweede helft van 2010 en de eerste helft van 2011 boven zijn langetermijngemiddelde⁵. De investeringsactiviteit verminderde in de tweede jaarhelft doordat de tegenvallende afzetperspectieven het ondernemersvertrouwen aantastten. Op jaarbasis boekten de bedrijfsinvesteringen in 2011 niettemin een robuuste groei van 8,8 %.

In de loop van 2012 zouden de bedrijfsinvesteringen licht aantrekken in lijn met de economische activiteit, temeer daar de huidige overcapaciteit relatief beperkt lijkt. De industriële capaciteitsbezettingsgraad brokkelde weliswaar af in het tweede semester van 2011, maar bleef met 78,4 % in de

buurt van zijn langetermijngemiddelde. Tegen die achtergrond zou de volumegroei van de bedrijfsinvesteringen in 2012 uitkomen op 0,9%. Het nominale aandeel van de bedrijfsinvesteringen steeg aanzienlijk in 2011 (tot 13,5 %, t.o.v. 12,7 % in 2010), maar zou dit jaar nauwelijks toenemen (13,6 %).

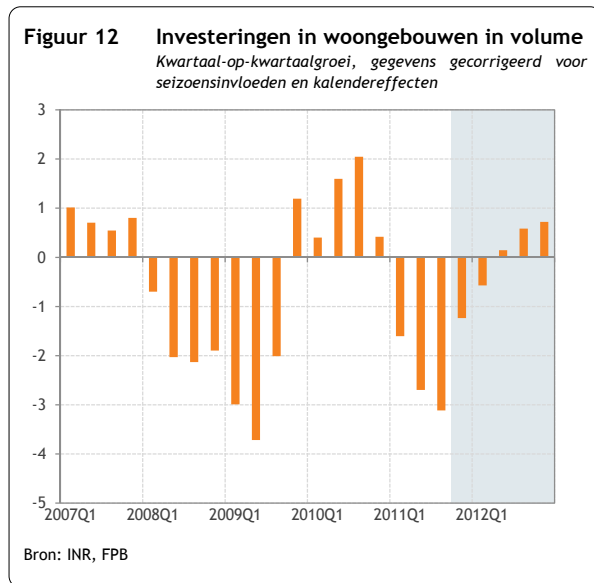

⁴ De NBB-conjunctuurindicator bereikte in het eerste kwartaal van 2011 zijn hoogste niveau sinds midden 2007.

⁵ De industriële capaciteitsbezettingsgraad bedroeg in die periode gemiddeld 80,2 % t.o.v. een langetermijngemiddelde van 79 %.

2.4. Investerings in woongebouwen

De gezinnen schroefden hun investeringen in woongebouwen fors terug van begin 2008 tot het derde kwartaal van 2009. In het vierde kwartaal van 2009 en in de loop van 2010 liet de woningbouw positieve groeivoeten optekenen onder impuls van de

tieve groeivoeten optekenen onder impuls van de lage hypothecaire rente en de btw-verlaging voor projecten ingediend vóór april 2010. Op jaarbasis bleef het herstel in 2010 echter beperkt tot 1,6 %⁶. De woningbouwactiviteit viel in 2011 opnieuw sterk terug (-3,7 %) doordat de rentetarieven geleidelijk aantrokken, de gunstige effecten van de tijdelijke btw-verlaging uitdoofden en de economische onzekerheid het vertrouwen van de gezinnen aantastte. Mede door de ongunstige ontwikkeling van het beschikbaar inkomen zouden de investeringen in woongebouwen zich pas in de tweede helft van dit jaar aarzelend herstellen, maar op jaarbasis betekent dat ook in 2012 een aanzienlijke volumedaling (-3,2 %).

Het aandeel van de gezinsinvesteringen in het bbp (in lopende prijzen) zou in 2012 voor het vierde opeenvolgende jaar afbrokkelen en op 5,3 % uitkomen, d.i. onder zijn gemiddelde van de voorbije 20 jaar (5,5 %).

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

Net als in 2011 zou de volumegroei van de overheidsconsumptie dit jaar 0,9 % bedragen. De groei van de sociale uitkeringen in natura⁷ zou vertragen van 3,6 % tot 2,4 %, maar de netto-aankoop van goederen en diensten zou minder fors dalen (-4,5 % t.o.v. -8,1 % in 2011) als gevolg van een beperktere toename van de aan de financiële instellingen verleende garanties.

De volumegroei van de overheidsinvesteringen zou in 2012 uitkomen op 11,6 % (t.o.v. 11 % in 2011) en daardoor de economische groei licht ondersteunen. Die dynamiek is grotendeels toe te schrijven aan de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2012 en aan de investeringen van de federale overheid.

2.6. Voorraadwijzigingen

Tegen de achtergrond van de sombere afzetmogelijkheden hebben de bedrijfsleiders hun inschatting van de voorraden duidelijk gewijzigd in de tweede helft van 2011. Uit de maandelijkse conjunctuur-enquête van de NBB blijkt dat het aantal ondernemers dat zijn voorraden als te hoog bestempelt in die periode sterk toenam. Niettemin leverden de voorraadveranderingen in 2011 een positieve bijdrage tot

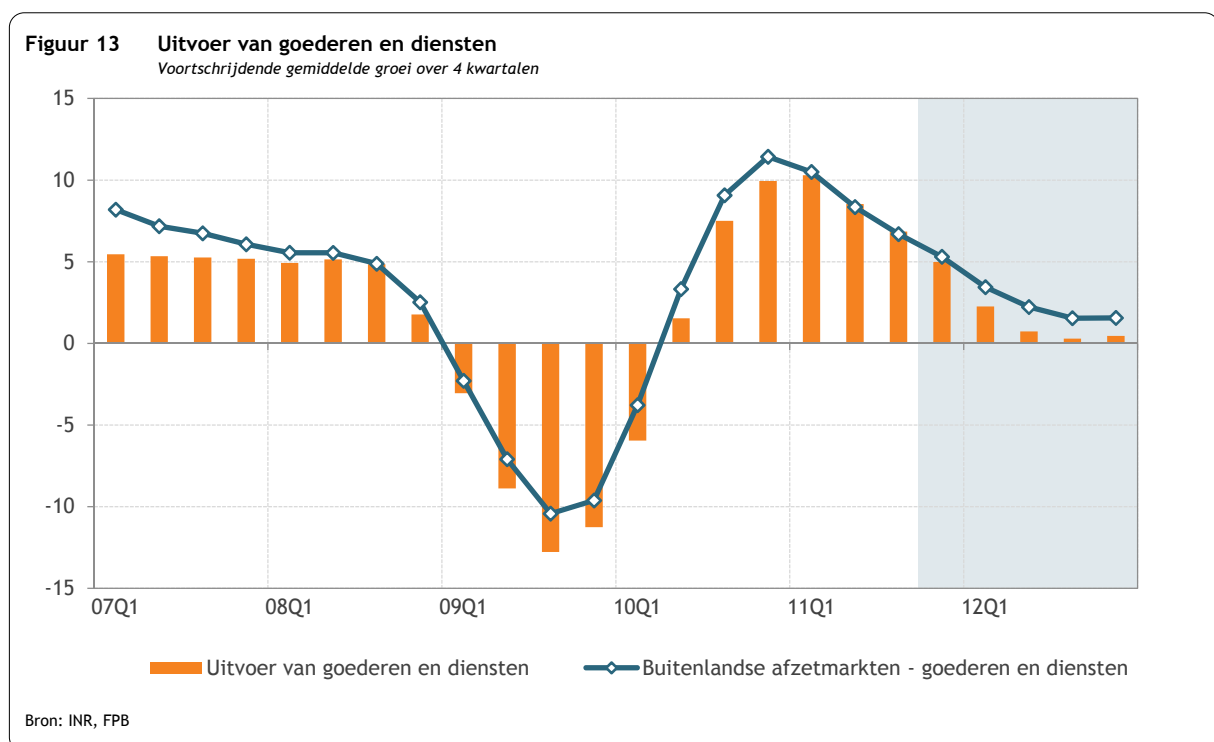
⁶ Na een aanzienlijke krimp van resp. 2,7 % en 9,2 % in 2008 en 2009.

⁷ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit uitgaven voor gezondheidszorg.

de bbp-groei van 0,3 procentpunt als gevolg van een gunstig startpunt. Voor 2012 wordt een nulbijdrage van de voorraadveranderingen tot de economische groei vooropgesteld.

2.7. Uitvoer en invoer

In lijn met het profiel van de wereldhandel viel de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België zo goed als stil sinds het tweede kwartaal van 2011. Pas in de loop van 2012 zou de groei geleidelijk aantrekken, maar beduidend onder zijn langetermijngemiddelde blijven. Samen met het ongunstige overloopeffect uit 2011 zou de jaargroei van de buitenlandse afzetmarkten in 2012 daardoor beperkt blijven tot 1,6 %, t.o.v. 5,3 % in 2011. De effectieve wisselkoers voor België zou in 2012 met 0,8 % depreciëren (na een toename van 0,5 % vorig jaar) en een gunstige invloed uitoefenen op de prijscompetitiviteit van de Belgische uitvoer.

Tot en met het eerste kwartaal van 2011 kende de Belgische uitvoer een krachtige groei dankzij de sterke economische groei van België's belangrijkste handelspartners. Vanaf het tweede kwartaal kromp de uitvoer echter. In het zog van de herneming van de buitenlandse afzetmarkten zou de Belgische uitvoer zich wat herstellen vanaf het tweede kwartaal van 2012, maar door het ongunstige startpunt blijft de jaargroei beperkt tot 0,5 %, tegenover 5 % in 2011. Dat impliceert een meer trendmatig verlies aan marktaandeel in 2012, na een zeer beperkt groeiverschil tussen uitvoer en uitvoermarkten in 2011.

Door de groeivertraging van de finale vraag (binnenlandse vraag plus uitvoer) zou de invoergroei vertragen van 5,2 % in 2011 tot 0,7 % in 2012.

De internationale prijzen zonder energie, uitgedrukt in euro, zouden dit jaar aantrekken met 2 % vooral onder invloed van de depreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro. De Belgische invoerprijzen zouden dit jaar echter enigszins sneller stijgen (2,5 %) door de toename van de olieprijsen

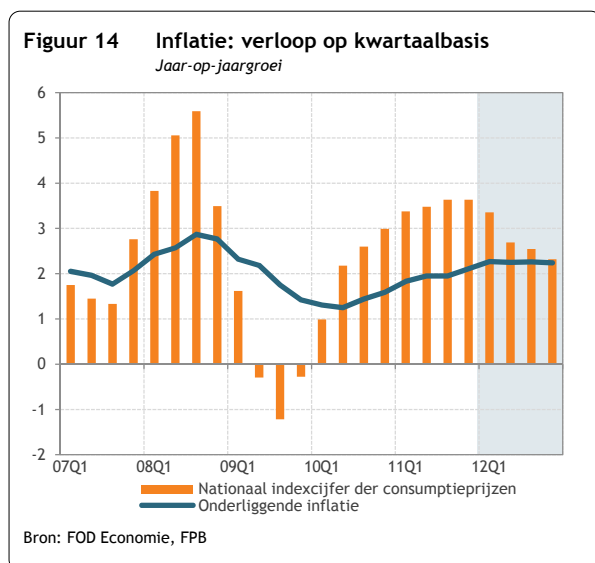
in euro (4,4 %). Aangezien het aandeel van energieproducten kleiner is in de Belgische uitvoer dan in de invoer, zouden de uitvoerprijzen iets minder toenemen (2,2 %) dan de invoerprijzen, wat net als in 2011 resulteert in een ruilvoetverlies (-0,3 %).

Het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans wordt in 2011 en 2012 sterk aangetast door de toename van de olieprijsen en de beperkte uitvoergroei. Dat resulteert in een lopend tekort van 1 % van het bbp in 2012.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

Midden 2008 bereikte de Belgische inflatie⁸ met 5,9 % haar hoogste niveau sinds de eerste helft van de jaren 80. Daarna koelde de inflatie snel af en was ze zelfs negatief van mei tot november 2009.⁹ Sindsdien versnelde de consumptieprijsgroei geleidelijk tot gemiddeld 3,6 % tijdens de tweede helft van 2011. Die schommelingen zijn merkbaar groter dan tijdens de periode 2000-2007, toen de inflatie zich situeerde tussen 0,9 % en 3,4 %. De toegenomen volatiliteit heeft vooral te maken met de evolutie van

de consumptieprijzen voor energieproducten, die beïnvloed worden door de noteringen op de internationale grondstoffenmarkten en door een methodologische wijziging in de registratie van gas- en elektriciteitsprijzen in het indexcijfer.

Na de daling die opgetekend werd van eind 2008 tot midden 2010, evolueert de onderliggende inflatie¹⁰ terug in stijgende lijn. Dat is in de eerste plaats te wijten aan de (vertraagde) doorsijpeling van de toename van de olieprijsen in de prijzen van andere goederen en diensten sinds de eerste helft van 2009. Die doorsijpeling wordt verklaard doordat energieproducten nodig zijn om tal van

goederen en diensten te produceren, maar ook doordat de prijzen van heel wat diensten geïndexeerd worden op basis van de inflatie uit het verleden, die deels bepaald wordt door het verloop van de energieprijzen. Daarnaast wordt de onderliggende inflatie ook beïnvloed door de evolutie van de loonkosten per eenheid product, waarvan de jaar-op-jaargroei sterk vertraagde in de loop van 2009, maar opnieuw aantrekt sinds midden 2010. Die beweging wordt verklaard door de (conjunctuurgebonden) evolutie van de productiviteitsgroei en door de loonindexering, die duidelijk terugviel van midden 2009 tot midden 2010 en vervolgens snel aan kracht won. Deze vooruitzichten gaan ervan uit dat de olieprijsen zich nagenoeg stabiliseren in de loop van 2012. Bovendien zou de groei van de loonkosten per eenheid product enigszins verzwakken naarmate de economische groei zich herstelt. Die factoren zouden leiden tot een stabilisering van de onderliggende inflatie op 2,2 % in de loop van 2012.

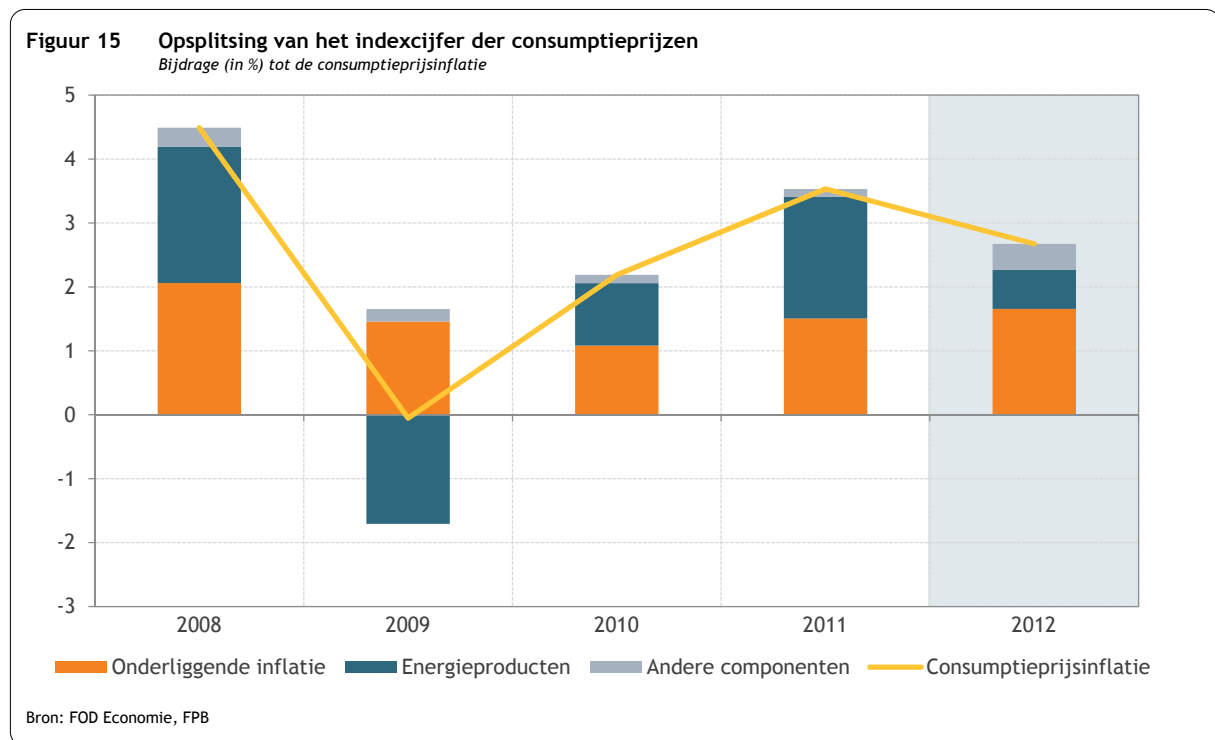
Vorig jaar bedroeg de inflatie 3,5 %, een versnelling met 1,3 procentpunt t.o.v. 2010 die deels verklaard werd door de hogere onderliggende inflatie, maar vooral door de sterkere groei van de prijzen voor energieproducten. De groei van de Brentprijs in euro noteerde nochtans iets lager in 2011 (33 %) dan in

⁸ De inflatie wordt gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen (NICP).

⁹ In juli 2009 was de inflatie het sterkst negatief (-1,7 %).

¹⁰ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden het effect van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

2010 (36 %), maar doordat elektriciteits- en aardgasprijzen met enige vertraging reageren op de Brentprijs, namen die sterker toe in 2011 dan in 2010. Bovendien duwden enkele binnenlandse factoren de consumptieprijzen van energieproducten omhoog. Ten eerste werden de distributenettarieven op elektriciteit en aardgas sterker verhoogd dan initieel voorzien. Ten tweede werd de bijzondere accijns op diesel, net als in 2010, verhoogd via het zogenaamde 'klikstelsel'¹¹. Om de gevolgen van de hogere energieprijzen voor de consument enigszins te temperen werd het 'omgekeerde klikstelsel'¹² opnieuw geactiveerd in mei 2011. Dat leidde in november tweemaal tot een daling van de bijzondere accijns op diesel, die ruim 10 % van de accijnsstijging eerder op het jaar ongedaan maakte. Voor benzine trad het systeem niet in werking.

In 2012 zou de inflatie 2,7 % bedragen en dus 0,8 procentpunt lager uitkomen dan in 2011. Dat is uitsluitend te danken aan een daling van de bijdrage van de energieprijzen tot de inflatie die vooral veroorzaakt wordt door een tragere groei van de Brentprijs in euro (4% op jaarbasis). De prijzen voor benzine en diesel zouden in 2012 niet beïnvloed worden door accijnswijzigingen aangezien zowel het klikstelsel als het omgekeerde klikstelsel dit jaar opgeheven werden. Wat de consumptieprijzen voor elektriciteit en aardgas betreft, toont recent onderzoek door de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG) niet alleen aan dat die prijzen in België hoger liggen dan in de ons omringende landen, maar het roept ook vragen op over de manier waarop de energieproducenten hun prijzen bepalen. Een eerste wetgevend initiatief is er gekomen met de wet van 8 januari 2012¹³ die o.a. het aantal prijswijzigingen beperkt in de tijd en die aanpassingen onderwerpt aan een voorafgaande controle. Aangezien het bij het afsluiten van de vooruitzichten onvoldoende duidelijk was welke ef-

¹¹ Het klikstelsel zorgde er in 2010 en 2011 voor dat bij elke prijsdaling van diesel van fossiele oorsprong, de helft van de prijsdaling gecompenseerd werd door een verhoging van de bijzondere accijns tot de drempel van 4 eurocent per liter per jaar bereikt werd.

¹² Bij een prijsstijging van benzine (octaangetal 95) of diesel boven respectievelijk 1,7 of 1,5 euro per liter, wordt met dit systeem een deel van de prijsstijging omgezet in een accijnsdaling.

¹³ Zie Belgisch Staatsblad van 11 januari 2012, blz. 909-990.

fecten deze bepalingen kunnen hebben op de prijsvorming, werd aangenomen dat de prijzen zich in 2012 zouden ontwikkelen in lijn met de bestaande mechanismen.

De beperktere bijdrage van de energieprijzen tot de inflatie in 2012 wordt deels gecompenseerd door een hogere bijdrage van de onderliggende inflatie en vooral van de 'andere componenten'. Die 'andere componenten' worden opwaarts beïnvloed door de prijzen voor verse groenten en fruit, die na een daling in 2011 terug zouden aanknopen met een normaler groeipad, en door enkele begrotingsmaatregelen. Bij de opmaak van de begroting voor 2012 werd immers beslist om notarissen en gerechtsdeurwaarders te onderwerpen aan de btw¹⁴, om de btw op digitale televisie aan te passen van 12 % tot 21 % en om de accijnzen op tabaksproducten te verhogen. Die maatregelen zouden een opwaarts effect van 0,2 procentpunt hebben op de inflatie in 2012.

De gezondheidsindex houdt geen rekening met het prijsverloop van benzine, diesel, alcoholhoudende dranken en tabaksproducten. De sterke toename van de prijzen voor benzine en diesel in 2011 had dus geen effect op de gezondheidsindex, waardoor die slechts toenam met 3,1 %, tegenover een stijging van het NICP met 3,5 %. Dit jaar zou de groei van de benzine- en de dieselprijs in de buurt van de inflatie uitkomen, waardoor zowel het NICP als de gezondheidsindex met 2,7 % zouden toenemen.

3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

De spilindex voor de overheidssector werd laatst overschreden in januari 2012. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex (die momenteel 119,62 bedraagt) plaatsvinden in oktober 2012. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in november en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in december met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

In het interprofessioneel akkoord voor de periode 2009-2010 werd bepaald dat de loononderhandelingen op sectoraal en op ondernemingsvlak aanleiding mochten geven tot een nettoloonsverhoging bovenop de indexering en baremieke verhogingen van maximaal 250 euro per voltijdse werknemer tegen 2010¹⁵, maar dat die specifieke loonsverhogingen niet mochten leiden tot bijkomende lasten voor de werkgevers¹⁶. Die bepalingen impliceerden een gecumuleerde groei van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,6 %. Op basis van de recentste gegevens uit de nationale rekeningen blijken de bruto-uurlonen vóór indexering gedaald te zijn tijdens de periode 2009-2010 (gecumuleerd -0,6 %), vooral door een sterk negatieve loondrift¹⁷ in 2009. De indexering weerspiegelt de evolutie van de gezond-

¹⁴ Merk op dat enkel de notariskosten verbonden met het afsluiten van een hypothecaire lening opgenomen zijn het NICP. De btw die betaald wordt op andere diensten geleverd door notarissen of gerechtsdeurwaarders, heeft geen effect op de inflatie.

¹⁵ Bovendien mocht maximaal 125 van de 250 euro toegekend worden in 2009.

¹⁶ Dat werd verkregen door de loonsverhogingen toe te kennen in de vorm van maaltijdcheques, mobiliteitsvergoedingen en ecocheques. Daarop moeten immers geen bedrijfsvoorheffing of werkgeversbijdragen betaald worden.

¹⁷ De loondrift bevat loonsverhogingen en premies die toegekend worden bovenop de collectieve overeenkomsten. Daarnaast kunnen ook wijzigingen in de werkgelegenheidsstructuur en meetfouten de loondrift beïnvloeden.

heidsindex met vertraging: terwijl de indexering in 2009 nog aanzienlijk was (2,7 %) als gevolg van sterke prijsstijgingen in 2008, weerspiegelden de beperkte indexering in 2010 (0,5 %) de zwakke groei van de gezondheidsindex in 2009. De totale werkgeversbijdragen leverden zowel in 2009 als in 2010 een positieve bijdrage tot de groei van de uurloonkosten. In 2009 was dat te wijten aan een forse stijging van de wettelijke bijdragen als gevolg van een daling van de bijdrageverminderingen (zie paragraaf 3.3.2) en een uitgesproken toename van de toegerekende bijdragen. In 2010 wordt die evolutie eerder verklaard door een herstel van de extralegale bijdragen, die in 2009 terugvielen. Al bij al bedroeg de gecumuleerde groei van de nominale uurloonkosten 3,5 % tijdens de periode 2009-2010.

Tabel 1 Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2009	2010	2011	2012
Interprofessioneel akkoord ^a				
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,6		0,0	0,3
Realisaties/vooruitzichten				
Groei nominale uurloonkosten	2,6	0,9	2,5	3,4
- Indexering	2,7	0,5	2,5	3,3
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	-0,7	0,1	0,2	0,1
- Totale werkgeversbijdragen ^c	0,6	0,2	-0,2	0,0

a. Periodes 2009-2010 en 2011-2012

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen

Overeenkomstig de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen sloten de sociale partners midden januari 2011 een ontwerp van interprofessioneel akkoord voor de periode 2011-2012. Dat ontwerp werd niet goedgekeurd door alle sociale partners, maar de regering besloot het ontwerp uit te voeren. Naar aanleiding daarvan trad op 1 april 2011 een Koninklijk Besluit in werking dat bepaalt dat de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak enkel in 2012 aanleiding mogen geven tot een beperkte loonsverhoging (0,3 %) bovenop de loonindexering. Dat betekent dat de loonnorm in 2011 en 2012 niet indicatief, maar bindend is voor alle partijen. Op basis van de beschikbare gegevens voor 2011 wordt de groei van de nominale uurloonkosten in de marktsector geraamd op 2,5 %, een groei die overeenstemt met de indexering. Door de beperkte groei van de wettelijke werkgeversbijdragen leverden de totale werkgeversbijdragen een negatieve bijdrage tot de groei van de uurloonkosten. Dat impliceert (per saldo) een toename van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,2 %. Aangezien de conventionele lonen stabiel bleven in 2011, moet die toename begrepen worden als loondrift, die vermoedelijk vooral verband hield met de sterke toename van de werkgelegenheid in de loop van 2010 en het eerste kwartaal van 2011.

Voor 2012 wordt verondersteld dat de loonsverhoging van 0,3 % toegekend zal worden, maar dat de laagconjunctuur gepaard gaat met een licht negatieve loondrift (-0,2 %). Dat zou de toename van de bruto-uurlonen vóór indexering beperken tot 0,1 %. De loonindexering zou dit jaar nog versnellen (tot 3,3 %) als gevolg van de forse toename van de gezondheidsindex in 2011 en 2012. Over beide jaren zou de gecumuleerde loonindexering (5,8 %) nagenoeg overeenkomen met de toename van de gezondheidsindex (5,9 %). Ondanks een toename van de werkgeversbijdragevoet in strikte zin¹⁸ die vooral

¹⁸ De wettelijke werkgeversbijdragen (betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid) uitgedrukt in procent van de brutolonen.

samenhangt met de beperkte impact van de bijdrageverminderingen¹⁹, zou de werkgeversbijdragevoet in ruime zin²⁰ zo goed als stabiel blijven door de beperkte groei van de extralegale en de toegerekende bijdragen. Bijgevolg zou de groei van zowel de bruto-uurlonen als de uurloonkosten 3,4 % bedragen in 2012.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

Omdat de parameters van de structurele maatregel nagenoeg ongewijzigd blijven (de hogeloonvermindering wordt minder genereus via de indexering van de hogeloongrens), zullen de werkgeversbijdrageverminderingen slechts in beperkte mate toenemen (met 25 miljoen euro in 2012).

Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
In miljoen euro

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Werkgeversbijdrageverminderingen	4419	4779	4917	4722	4867	5008	5037
Loonsubsidies, waarvan	1749	2386	3014	3761	4803	5426	5551
- activeringen	216	239	254	230	362	643	411
- dienstencheques	446	653	883	1051	1231	1438	1690
- nacht- en ploegenarbeid	343	603	689	758	909	930	954
- overuren	24	34	36	37	48	49	50
- algemene korting	0	54	206	470	881	912	944
Totaal ten gunste van werkgevers	6168	7164	7931	8483	9670	10434	10588
Werknemersbijdrageverminderingen	610	651	699	690	708	720	692

De loonsubsidies zullen in 2012 toenemen met 125 miljoen, vooral wegens het stijgend gebruik van de subsidies in het kader van de dienstencheques (met 252 miljoen). Ondanks een aantal overgangsmaatregelen die gewezen win-win-werknemers naar gewone activajobs moeten loodsen, zal de geleidelijke uitdoving van de win-win-activeringsprogramma's na 2011 (geen intrede na 2011, loonsubsidies gedurende één of twee jaren) zorgen voor een daling van de activeringsvergoedingen van 643 tot 411 miljoen in 2012. De algemene loonsubsidie en de nacht- en ploegenarbeidsubsidies – op kruissnelheid sinds 2010 – zullen samen met de brutoloonmassa stijgen.

Ondanks de indexering van de werkbonusparameters op basis van de gezondheidsindex, zullen de werknemersbijdrageverminderingen in 2012 dalen met 28 miljoen.

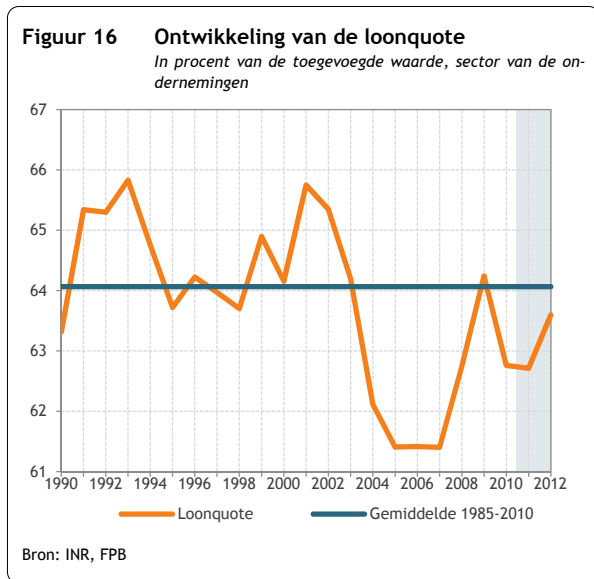
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De loonquote²¹ nam sterk toe in 2009 als gevolg van twee conjunctuurgebonden factoren, nl. een afname van de arbeidsproductiviteit per uur en een aanzienlijke stijging van het betaalde bedrag aan

¹⁹ Daarenboven weerspiegelt de evolutie van de wettelijke werkgeversbijdragevoet de inspanningen om parafiscale fraude en het oneigenlijk gebruik van de tijdelijke werkloosheid tegen te gaan, de verbintenis van de NMBS om alle achterstallige kinderbijslagfondsbijdragen van de laatste jaren te betalen in 2012, en de penaliserende van onvoldoende opleidingsinspanningen door de ondernemingen. Anderzijds dalen de bijdragevoeten voor de Fondsen Sluiting Ondernemingen.

²⁰ Wettelijke, extralegale (betaald aan de verzekeringssector) en toegerekende werkgeversbijdragen uitgedrukt in procent van de brutolonen.

²¹ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

ontslagvergoedingen²². Ook de ontwikkeling van de relatieve prijzen had een opwaartse invloed omdat de loonindexering ruimschoots de toename van de deflator van de toegevoegde waarde overtrof. In 2010 daarentegen hernam de arbeidsproductiviteit en bleef de loonindexering relatief beperkt, waardoor het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde afnam tot 62,8 % (t.o.v. 64,2 % in 2009).

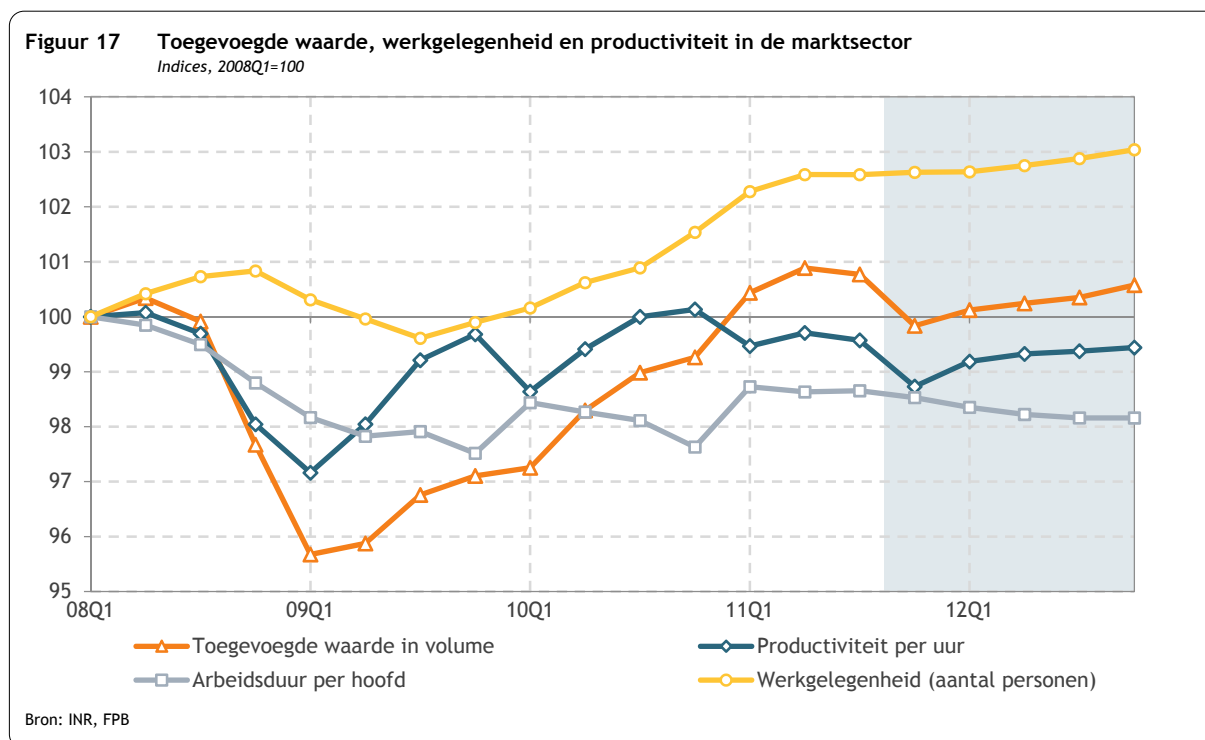
Na een stabilisering in 2011 zou het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde dit jaar oplopen tot 63,6 % door een relatief hoge loonindexering en een ongunstige productiviteitsontwikkeling.

Tijdens de afgelopen jaren werd een sterke toename van de loonsubsidies opgetekend (cf. supra), wat impliceert dat de kost van de factor arbeid een beperkter aandeel in de toegevoegde waarde vertegenwoordigt dan kan afgeleid worden uit figuur 16.

²² De ontslagvergoedingen worden in de nationale rekeningen geboekt als werkgeversbijdragen en maken daardoor deel uit van de loonkosten.

4. Arbeidsmarkt

In figuur 17 worden de determinanten van de evolutie van de marktwerkgelegenheid weergegeven in indexvorm (met 2008Q1 als ijkpunt). Daaruit blijkt dat de toegevoegde waarde in de marktsector fors hernam in de loop van 2010 en begin 2011 hersteld was van de inzinking die de financiële crisis veroorzaakte. De activiteit trok nog sterk aan in de eerste helft van 2011, maar stakte in het derde kwartaal en viel scherp terug in het vierde kwartaal. Voor dit jaar verwachten we een bescheiden kwartaal-op-kwartaaltoename. Na een sterke groei van 2,4 % in 2011 krimpt de toegevoegde waarde in de marktsector daardoor jaargemiddeld met 0,2 % in 2012.

Zowel de arbeidsduur als de productiviteit per uur vielen gevoelig terug in de nasleep van de financiële crisis. De productiviteit per uur herstelde zich snel in 2009, maar is sindsdien, ondanks de kracht van de herneming, nog nauwelijks gegroeid. De teruggang in de activiteit tijdens de tweede helft van 2011 gaat bovendien gepaard met een nieuwe inzinking van de productiviteit per uur, die ternauwernood zou worden goedge maakt in de loop van dit jaar. In jaargemiddelden groeide de productiviteit per uur slechts met 0,1 % in 2011 (louter door een positief overloopeffect) en daalt ze dit jaar met 0,1 %. Eind 2012 zou ze nog steeds licht onder het niveau liggen van vóór het uitbreken van de financiële crisis.

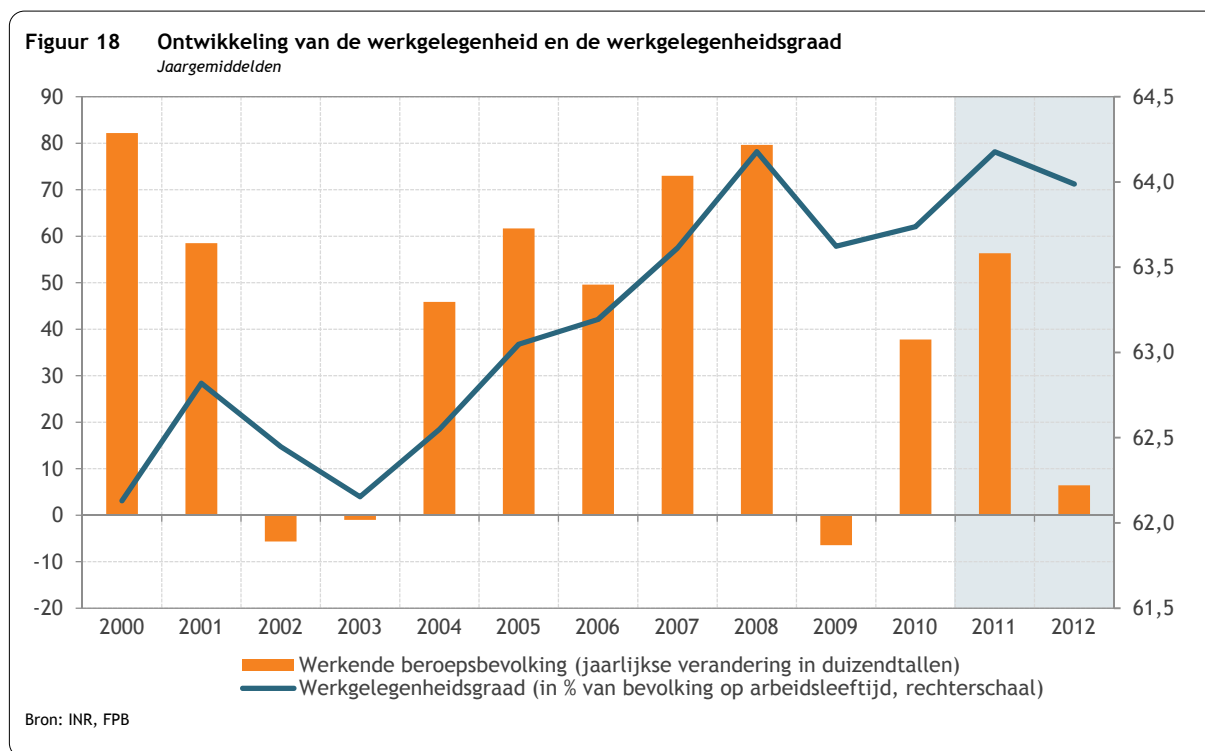
De arbeidsduur herstelde zich langzamer van de kortetermijnimpact van de crisis. Het aantal tijdelijke werklozen (een indicator van de mate waarin bedrijven een beroep kunnen doen op door de overheid gesubsidieerde arbeidsduurvermindering) bleef immers op een uitzonderlijk hoog niveau in 2009 en nam slechts geleidelijk af in de loop van 2010. De forse toename van de arbeidsduur in het eerste kwartaal van 2011 was grotendeels een inhaalbeweging die volgde op de – door de weersomstandigheden veroorzaakte – inzinking van het voorgaande kwartaal. Die inhaalbeweging verklaart waarom

in jaargemiddelden de arbeidsduur vorig jaar beduidend groeide (met 0,5 %). Kwartaal-op-kwartaal daalt de arbeidsduur immers sinds het tweede kwartaal van 2011. Die daling zou zich nog sterker doorzetten tijdens de eerste helft van dit jaar, maar zou vervolgens afzwakken, waarbij rekening wordt gehouden met het opwaarts effect op de arbeidsduur van de recente maatregelen die de toegang tot het deeltijds tijdskrediet inperken. In jaargemiddelden zou de arbeidsduur dit jaar afnemen met 0,4 %.

De marktwerkgelegenheid krom fors vanaf het vierde kwartaal van 2009 tot en met het tweede kwartaal van vorig jaar. Daarna verzwakte de jobcreatie onder invloed van de conjuncturele vertraging, zou ze stil zijn gevallen bij de aanvang van dit jaar en zou ze slechts bescheiden hernemen in de loop van de tweede jaarhelft. Jaargemiddeld groeide de marktwerkgelegenheid nog met 1,7 % in 2011, maar dit jaar zou de toename beperkt blijven tot 0,3 %. Toch blijft de groei van de marktwerkgelegenheid vanuit historisch oogpunt erg hoog in vergelijking met de toename van de activiteit, met een productiviteit per hoofd die vorig jaar slechts met 0,7 % toenam en dit jaar zou krimpen met 0,5 %. Dat de groei in de marktsector in 2011 zo arbeidsintensief bleef en dat – ondanks de conjunctuurvertraging – het aantal banen in 2012 toch licht blijft stijgen, wordt mee verklaard door de aanhoudende expansie van het aantal dienstenchequebanen (+12 500 personen vorig jaar; +12 900 personen in 2012). De toename van de dienstenchequewerkgelegenheid remt zowel de evolutie van de productiviteit per uur als die van de arbeidsduur af. Ook de ‘versterkte activering’ heeft allicht de arbeidsintensiteit van de groei versterkt. Het gaat om een anticrisismaatregel die het bestaande Plan Activa tijdelijk uitbreidt en die – uitsluitend voor aanwervingen die gebeuren in de loop van 2010 en 2011 – voor bepaalde doelgroepen van werklozen (afhankelijk van leeftijd, werkloosheidsduur en scholingsniveau) ofwel een fors verhoogde ofwel een nieuwe activeringsuitkering invoert. Het aantal personen in het Activa-stelsel nam onder impuls van die maatregel in 2011 nog toe met 28 300 personen, maar zou, met het uitdoven van de versterkte activeringsregeling, dit jaar alweer dalen met 25 200 personen.

De werkgelegenheid bij de overheidsadministratie en in het onderwijs nam in de periode 2010-2011 toe met 5 000 personen, maar zou zich dit jaar stabiliseren onder impuls van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen bij de federale overheid. De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen daalde vorig jaar met 3 100 personen en wordt dit jaar verder afgebouwd (-4 600 personen), ten gunste van de dienstenchequewerkgelegenheid.

Terwijl de werkzame bevolking in 2011 nog steeg met 56 300 personen, zou de toename dit jaar beperkt blijven tot 6 400 personen. Vorig jaar krom de werkgelegenheidsgraad daardoor van 63,7 % tot 64,2 %, ondanks de nog steeds aanzienlijke toename van de bevolking op arbeidsleeftijd (+38 700 personen). Dit jaar zou de bevolking op arbeidsleeftijd een minder uitgesproken toename kennen (+31 200 personen), maar valt de werkgelegenheidsgraad met 0,2 procentpunt terug tot 64 %.

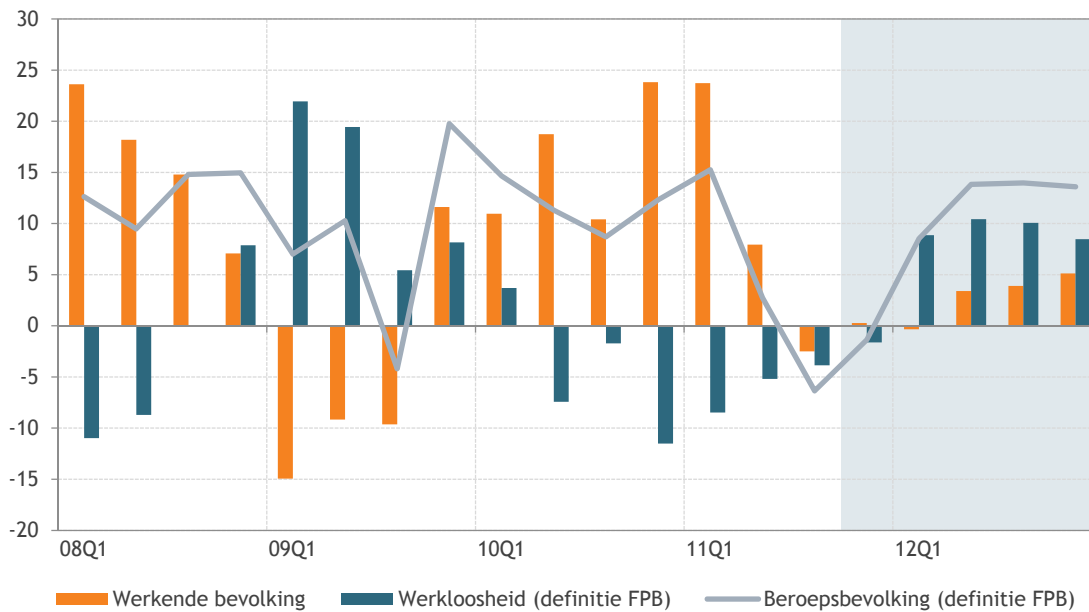

De beroepsbevolking²³ bleef ook tijdens en na de economische crisis gevoelig stijgen (met 38 600 personen in 2009 en met 45 900 personen in 2010). Dat heeft niet alleen te maken met de nog steeds aanzienlijke toename van de bevolking op arbeidsleeftijd, maar ook met het relatief beperkte effect van de crisis op de evolutie van de activiteitsgraden. De globale activiteitsgraad bleef constant in 2009 (op 72,7 %) en steeg zelfs tot 72,9 % in 2010. Vorig jaar bleef hij stabiel, wat ook dit jaar het geval zou zijn. In de jongere leeftijdsklassen (15 tot 24 jaar) zet de trendmatige daling van de afgelopen jaren zich voort, terwijl ook in de middengroep (25 tot 49 jaar) de evolutie van de (via administratieve cijfers gemeten) activiteitsgraden een duurzame negatieve invloed lijkt te ondervinden van de strengere controles op het vlak van actief zoekgedrag van uitkeringsgerechtigde werklozen. In de oudere leeftijdsklassen blijven de activiteitsgraden daarentegen fors toenemen. Wel is de pensioenhervorming van 1996 nu op kruissnelheid gekomen, zodat de extra stimulans aan de groei van het arbeidsaanbod (door de geleidelijke verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd bij vrouwen) wegvalt. Bij de raming van de activiteitsgraad voor dit jaar werd rekening gehouden met de gevolgen van de recente 'structurele' arbeidsmarktmaatregelen (strengere toegang tot voltijds tijdscrediet en voltijdse loopbaanonderbreking; strengere controles op het zoekgedrag van gerechtigden op een inschakelingsuitkering; verstrenging van de voorwaarden voor instroom in het voltijds brugpensioen²⁴ via nieuw afgesloten CAO's). Het effect van de structuurhervormingen op het arbeidsaanbod (hervorming van de brugpensioenen, verhoging van de leeftijd voor vervroegd pensioen) situeert zich echter grotendeels op langere termijn. Met een enigszins afzwakkende maar nog steeds substantiële demografische impuls zou de toename van de beroepsbevolking terugvallen van 30 200 personen vorig jaar tot 25 800 personen dit jaar.

²³ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' of 'oudere werklozen').

²⁴ Voortaan: 'stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag'.

Figuur 19 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Kwartaal-op-kwartaalverandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Na het uitbreken van de crisis steeg de werkloosheid²⁵ gedurende zes opeenvolgende kwartalen. De werkloosheidsgraad steeg tijdens die periode van 11,6 % tot 12,7 %, maar bleef toch nog ruim onder het niveau dat bereikt werd op het einde van de vorige periode van laagconjunctuur (14,3 % in het vierde kwartaal van 2004). Sindsdien daalde de werkloosheid onafgebroken, zodat op het einde van vorig jaar de werkloosheidsgraad gedaald was tot 11,9 %. Het tempo waarin de werkloosheid daalt, is de jongste kwartalen nochtans sterk afgenomen. Door de huidige conjunctuurvertraging zou de werkloosheid in de loop van 2012 zelfs continu toenemen.

In jaargemiddelden daalde het aantal werklozen vorig jaar nog met 26 100 personen en nam de werkloosheidsgraad af van 12,5 % tot 11,9 %. Dit jaar zou de werkloosheid echter stijgen met 19 400 personen. Daarbij moet opgemerkt worden dat het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (inclusief 'oudere' werklozen) licht zou blijven afnemen (met 900 personen), vooral omdat de recente hervorming van het stelsel van wachtuitkeringen²⁶ (verlenging van de wachttijd; striktere controle op actief zoekgedrag) een verschuiving teweegbrengt tussen uitkeringsgerechtigde en niet-uitkeringsgerechtigde werklozen. De werkloosheidsgraad klimt dit jaar tot 12,3 %. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) daalde vorig jaar nog tot 7,2 %, maar zou dit jaar oplopen tot 7,5 %.

²⁵ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen' of 'oudere werklozen').

²⁶ Voortaan: 'inschakelingsuitkering'.

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren

Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2009	2010	2011	2012
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	-9,6	11,4	5,3	1,6
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1,4	-2,2	0,5	-0,8
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	139,3	132,7	139,2	131,5
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-4,8	6,7	2,4	2,0
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	61,5	79,5	111,4	109,8
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	1,2	0,8	1,4	0,9
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	3,7	3,3	3,9	3,6

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijenkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	179,70	187,48	195,42	200,44
Consumptieve bestedingen van de overheid	83,74	85,77	88,94	91,96
Bruto vaste kapitaalvorming	71,17	71,59	77,09	79,19
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	45,17	44,98	50,06	51,49
b. Overheidsinvesteringen	5,76	5,84	6,61	7,52
c. Investeringen in woongebouwen	20,24	20,77	20,41	20,18
Voorraadwijziging	-3,50	-0,03	2,94	3,05
Totaal van de nationale bestedingen	331,11	344,81	364,38	374,64
Uitvoer van goederen en diensten	246,33	283,53	313,42	321,73
Invoer van goederen en diensten	237,04	273,96	308,28	318,35
Bruto binnenlands product	340,40	354,38	369,52	378,02
Bruto nationaal inkomen	338,30	360,62	376,49	385,15

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

<i>Groeivoeten</i>				
	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,8	2,5	0,8	-0,1
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,8	0,2	0,9	0,9
Bruto vaste kapitaalvorming	-8,1	-0,7	5,4	0,7
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-9,3	-1,6	8,8	0,9
b. Overheidsinvesteringen	7,2	-1,8	11,0	11,6
c. Investerings in woongebouwen	-9,2	1,6	-3,7	-3,2
Voorraadwijziging (2)	-1,1	-0,1	0,3	0,0
Totaal van de nationale bestedingen	-2,4	1,2	2,1	0,3
Uitvoer van goederen en diensten	-11,2	9,9	5,0	0,5
Invoer van goederen en diensten	-10,7	8,7	5,4	0,7
Netto-uitvoer (2)	-0,5	1,1	-0,2	-0,2
Bruto binnenlands product	-2,8	2,3	1,9	0,1
Reëel bruto binnenlands inkomen	-0,5	1,1	0,8	-0,2
Bruto nationaal inkomen	-2,5	3,5	0,9	-0,2

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

<i>Groeivoeten</i>				
	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,9	1,8	3,4	2,7
Consumptieve bestedingen van de overheid	3,7	2,3	2,8	2,4
Bruto vaste kapitaalvorming	0,1	1,3	2,2	2,0
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-0,1	1,2	2,3	2,0
b. Overheidsinvesteringen	-2,6	3,3	2,0	2,0
c. Investerings in woongebouwen	1,3	1,0	2,1	2,1
Totaal van de nationale bestedingen	-1,2	2,9	3,5	2,5
Uitvoer van goederen en diensten	-5,2	4,7	5,3	2,2
Invoer van goederen en diensten	-8,4	6,4	6,8	2,5
Ruilvoet	3,4	-1,5	-1,4	-0,3
Bruto binnenlands product	1,2	1,8	2,3	2,2
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	-3,0	3,7	4,3	2,4
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,7	1,0	1,3	1,2
(a1) Loonkosten per product	1,1	-0,0	0,8	0,9
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,0	0,1	-0,0	0,3
(a3) Winstmarges per product (2)	-0,3	0,9	0,6	-0,0
(b) Invoerkosten	-3,6	2,7	3,0	1,2

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten

Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2009	2010	2011	2012
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	2,6	0,9	2,5	3,4
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	2,0	0,2	2,3	3,5
Loonkost per persoon	0,6	1,2	3,0	2,9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	2,0	0,7	2,7	3,4
Brutoloon per persoon	0,1	1,0	3,2	2,9
Indexering	2,7	0,5	2,5	3,3
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	-0,7	0,1	0,2	0,1
Brutoloon per persoon voor indexering	-2,6	0,4	0,7	-0,4
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-2,8	1,1	2,3	-0,3
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-0,8	0,9	1,8	0,2
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	-0,2	2,0	4,9	3,1
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	-0,8	1,8	5,0	3,1
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	34,9	35,2	35,0	35,1
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	24,9	25,0	24,9	25,1
Werknemersbijdragen (4)	10,4	10,4	10,3	10,4
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	-0,1	2,2	3,5	2,7
Inflatie: gezondheidsindex	0,6	1,7	3,1	2,7
Indexering lonen en wedden overheidssector	3,0	0,3	2,7	2,5
Indexering sociale prestaties	2,0	0,7	2,7	2,8
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	-3,3	2,2	2,4	-0,2
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-2,2	1,1	2,2	-0,1
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	-1,1	1,0	0,1	-0,1

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 95, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd (door de sociale zekerheid: Sociale Maribel, alternatieve financiering van de lastenverlagings voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit; door de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; door het Vlaams Gewest: oudere werklozen; door het Waals Gewest: Prime à l'emploi).

(2) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2009	2010	2011	2012
I Totale bevolking (II+III)	10796,7	10884,1	10972,8	11062,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7124,5	7171,0	7209,7	7240,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5618,1	5659,7	5718,2	5782,0
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5178,5	5224,4	5254,6	5280,4
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4454,2	4491,2	4547,5	4553,9
(a) Loon- en weddetrekkenden	2899,9	2923,9	2972,1	2973,6
(b) Zelfstandigen	720,2	726,2	736,2	741,2
(c) Overheidsadministratie	834,1	841,2	839,2	839,2
V. Grensarbeid (saldo)	78,6	79,4	79,5	79,5
VI. Werkloosheid (concept FPB)	645,7	653,8	627,7	647,0
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	550,9	564,6	544,6	569,1
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	94,8	89,2	83,1	77,9
Werkloosheidsgraad (VI/III)	12,5	12,5	11,9	12,3
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,7	72,9	72,9	72,9
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	63,6	63,7	64,2	64,0
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard)	7,9	8,3	7,2	7,5

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2009	2010	2011	2012
I. Totale bevolking (II+III)	10796,7	10884,1	10972,8	11062,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7124,5	7171,0	7209,7	7240,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5618,1	5659,7	5718,2	5782,0
waarvan met RVA-uitkering (1):	191,9	195,3	192,2	186,9
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	10,7	9,9	9,0	8,0
- Vrijgestelden om reden van studies	20,3	21,6	21,6	21,9
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	25,4	24,7	24,3	23,0
- Conventioneel voltijds brugpensioen	117,5	120,3	119,2	116,2
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	18,0	18,9	18,1	17,7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5178,5	5224,4	5254,6	5280,4
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4454,2	4491,2	4547,5	4553,9
waarvan met RVA-uitkering (1):	348,4	379,9	417,4	382,9
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	50,8	52,6	52,5	51,7
- Activering	69,5	85,3	116,9	94,1
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	5,1	4,0	3,2	2,5
** Herinschakelingsprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
** Plan 'activa' (5)	49,7	61,7	90,0	64,8
** Herintegratie oudere werklozen	9,0	13,1	17,4	20,7
** Doorstromingsprogramma	5,7	5,2	4,9	4,7
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	227,1	240,9	247,0	236,2
- Deelt. Bruggepensioneerden	0,6	0,6	0,7	0,6
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,5	0,4	0,4	0,4
V. Grensarbeid (saldo)	78,6	79,4	79,5	79,5
VI. Werkloosheid (concept FPB)	645,7	653,8	627,7	647,0
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	550,9	564,6	544,6	569,1
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	94,8	89,2	83,1	77,9
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	27,9	28,4	28,1	27,9
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	60,6	49,5	35,9	36,3
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	30,3	4,3	-16,7	3,6

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
I. Lopende transacties				
a. Middelen	321,56	329,15	344,27	354,26
1. Netto-exploitatietoerschoot	10,88	10,62	10,89	10,99
2. Gemengd inkomen	22,21	22,79	23,68	24,07
3. Beloning van werknemers	183,55	187,76	196,37	202,63
Brutolonen	135,14	137,96	144,25	148,51
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	36,23	37,39	38,97	40,43
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	12,18	12,41	13,14	13,69
4. Netto-inkomen uit vermogen	30,06	30,46	32,58	32,57
Ontvangen rente	12,03	10,60	12,29	12,57
Betaalde rente (-)	4,10	3,36	3,90	4,03
Winstuitkeringen	14,36	14,72	15,17	14,82
Overige	7,78	8,51	9,02	9,21
5. Sociale uitkeringen	68,51	70,40	73,43	77,03
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	3,76	3,86	4,00	3,71
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,60	3,25	3,32	3,27
b. Bestedingen	293,15	305,48	318,56	330,27
1. Belastingen op inkomen en vermogen	42,74	45,18	47,32	51,25
2. Sociale premies, waarvan:	70,71	72,82	75,82	78,58
Werkelijke sociale premies	58,54	60,41	62,67	64,90
Toegerekende sociale premies	12,18	12,41	13,14	13,69
3. Consumptieve bestedingen	179,70	187,48	195,42	200,44
c. Nettobesparingen	28,41	23,67	25,71	23,99
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	1,37	0,84	0,88	0,88
b. Bestedingen	11,79	12,14	11,73	11,09
1. Bruto vaste kapitaalvorming	21,98	22,38	22,17	21,99
2. Afschrijvingen (-)	12,16	12,49	12,89	13,34
3. Vermogensheffingen	2,23	2,49	2,63	2,69
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,07	-0,08	-0,08	-0,08
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,47	-0,35	-0,38	-0,38
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,27	0,18	0,27	0,21
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	17,99	12,38	14,86	13,78
in % van het bbp	5,28	3,49	4,02	3,65

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)

<i>Groeivoeten</i>	2009	2010	2011	2012
Primair bruto-inkomen	0,4	0,2	1,2	-0,1
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,8	0,5	1,1	0,5
Ondernemingen	0,7	0,2	1,4	0,3
Overheid	4,8	1,1	0,3	0,8
Grensarbeiders	6,1	2,3	1,6	0,4
<i>b. Bruto-exploitatietoerschoot en gemengd inkomen</i>	-1,3	-0,4	-0,0	-0,7
Bruto-exploitatietoerschoot van particulieren	-3,5	-1,5	-0,5	-0,4
Gemengd inkomen	1,1	0,8	0,5	-1,0
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-5,4	-0,4	3,4	-2,7
Ontvangen rente	-26,6	-13,5	12,2	-0,4
Betaalde rente (-)	-36,2	-19,5	12,2	0,7
Winstuitkeringen	5,2	0,7	-0,3	-4,9
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	9,1	0,9	0,8	1,5
Sociale uitkeringen	8,3	0,9	0,9	2,1
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	3,8	1,2	0,7	0,9
Werkelijke sociale premies	3,1	1,3	0,3	0,8
Toegerekende sociale premies	7,6	0,2	2,6	1,6
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	-4,0	3,8	1,3	5,4
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	2,9	-0,5	1,2	-1,0

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
I. Lopende transacties				
a. Middelen	20,86	34,58	36,15	34,28
1. Netto-exploitatietoerschoot	34,46	40,13	43,17	40,44
2. Sociale premies	12,18	12,80	13,32	13,54
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	6,44	6,84	7,11	7,27
Premies ten laste van de werknemers	2,26	2,52	2,57	2,62
Toegerekende sociale premies	3,49	3,45	3,64	3,65
3. Netto-inkomen uit vermogen	-26,11	-19,21	-21,23	-20,54
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	0,33	0,86	0,89	0,85
b. Bestedingen	21,19	22,93	24,50	25,42
1. Belastingen op inkomen en vermogen	9,01	10,13	11,18	11,88
2. Sociale uitkeringen	9,57	9,55	9,99	10,26
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	6,08	6,10	6,36	6,61
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,49	3,45	3,64	3,65
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,61	3,25	3,33	3,28
c. Nettobesparingen	-0,33	11,65	11,65	8,86
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	4,87	3,50	4,74	3,91
b. Bestedingen	1,54	1,78	8,60	8,69
1. Bruto vaste kapitaalvorming	43,44	43,37	48,30	49,68
2. Afschrijvingen (-)	40,54	42,35	43,96	45,72
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	1,44	0,44	1,03	0,93
4. Veranderingen in voorraden	-3,44	0,05	3,01	3,12
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,64	0,27	0,22	0,67
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	3,00	13,37	7,78	4,09
in % van het bbp	0,88	3,77	2,10	1,08

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	253,08	281,73	315,61	326,25
1. Invoer van goederen en diensten	237,04	273,96	308,28	318,35
2. Beloning van werknemers	2,13	2,17	2,28	2,37
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,59	1,73	1,76	1,86
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-6,28	1,93	2,42	2,50
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	3,28	2,96	2,72	3,07
6. Sociale premies	2,00	2,11	2,21	2,29
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,76	0,74	0,77	0,81
b. Middelen	255,36	292,88	323,19	331,82
1. Uitvoer van goederen en diensten	246,33	283,53	313,42	321,73
2. Beloning van werknemers	7,27	7,52	7,90	8,17
3. Subsidies	0,63	0,69	0,69	0,69
4. Belastingen op inkomen en vermogen	-0,18	-0,22	-0,25	-0,26
5. Sociale premies	0,72	0,74	0,78	0,81
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,58	0,62	0,65	0,68
c. Saldo van lopende verrichtingen	2,28	11,15	7,58	5,57
II. Kapitaalverrichtingen	-1,20	-0,24	-0,70	-0,82
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,20	-0,28	-0,20	-0,32
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	1,00	-0,03	0,50	0,50
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	1,08	10,91	6,88	4,75
in % van het bbp	0,32	3,08	1,86	1,26